

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 24/ 21. junija 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Žokalj-Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelek:
Miklošičeva 24/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Marsikaj moramo še
spremeniti
stran 3

Mi vam zaupamo –
zato se ne bojimo, kaj
bo jutri
stran 5

Vsak čas ima svoje
heroje
stran 6

Revolucionarnemu
času v ponos
stran 13

Zvesta partijskim
idealom
stran 19

Tacen, vasica na pragu Ljubljane, med Savo in Šmarno goro, je praznovala minulo soboto dan in vse dni, ko je zorela naša revolucija. Šest desetletij KPJ, SKOJ in enotnih sindikatov ter štiri desetletja vsedržavnega posvetovanja vodilnega aktiva KPJ v Novakovi hiši v Tacnu je nekaj desettisoč delovnih ljudi slovesno proslavilo pod krošnjami mogočnih dreves v Rozmanovem gaju, v tistem gaju, čigar drevesa so morala nekoč zadrževati naskrivaj izrečene besede revolucionarjev.

Kresovi na Grmadi, Šmarni gori, Rašici in Katarini so goreli pozno v noč. Pesmi radosti in veselja so še dolgo odmevale. Skupaj z nastopajočimi se je v Tacnu vtkala veličastna simbolika dogodkov, ki so oplemenitili našo revolucijo, katere tokovi rek se zlivajo v sedanost. In mi smo del te sedanosti, kovači naše prihodnosti!

Izročilo tacenskega posvetovanja je: storiti vse, da bo povezanost zveze komunistov in množic, ustvarjena v skupnem boju za svobodo, neodvisnost, samoupravljanje in mir, vedno močnejša – vedno trdnjša, kljub vsem nevarnim čerem, ki jih pri naša opravljanje funkcij oblasti oziroma določen položaj v družbeni delitvi dela. Storit moramo vse, da se bo ta zveza nenehno krepila in utrjevala.

Birokratizem v tej ali oni obliki, ki kot rja začne gristi posamezne komuniste in ljudi na odgovornih dolžnostih, je tisto, kar bi lahko odvrčalo ljudi od zveze komunistov, od bitke za socializem in samoupravljanje in jih vrglo v naročje silam in težnjam, ki so nasprotne socialističnemu samoupravljanju. Zato se moramo proti takšnim pojavom odločno boriti v vsaki sredini.

Vsi delovni ljudje!

V naši družbi in še posebej v zvezi komunistov ne smemo in ne moremo dopuščati birokratskega samozadovoljstva, neobčutljivosti in neposlaha za vse skupno in družbeno. Treba je ugotoviti, kdo so nosilci teh pojavov, jih izločiti iz naših vrst, kajti

Povezanost zveze
komunistov in
množic

prav oni povzročajo največjo škodo utrjevanju zaupanja v zvezo komunistov in socialistično samoupravljanje. Oni so tisti, ki preprečujejo, da bi v zvezo komunistov še hitreje prihajali kadri, ki imajo v delitvi dela opravka z oblikovanjem stvari, z delovnimi sredstvi. Oni so tisti, ki v veliki meri nosijo odgovornost, če se naša stvarnost razlikuje od proklamacij bolj, kot je to objektivno nujno in opravičljivo.

Zveza komunistov je vedno, tudi v najtežjih trenutkih, imela množice za seboj zato, ker je jasno formulirala svoja stališča in poglede. Ljudje so jih sprejemali in sli zanje v boj, ker so odražala njihov resnični interes. Nobenih razlogov ni, da bi dvomili, da ni tako tudi danes! To posebej velja za mlado generacijo, rojeno v eri socialističnega samoupravljanja.

Zato tudi v sistemu samoupravljanja in socialistične demokracije ni mogoče sprejeti stališča, ki ga nekateri ponujajo: delovni ljudje naj se kar sami odločajo brez potrebnih osnov, pojasnil in idejnih usmeritev. Postopati tako, pomeni ali težnjo, da se sistem socialistične demokracije želi kompromitirati, ali skriva interes, da naj do rešitve ne pride, ali pomeni nesposobnost, da se ponudi jo stvarne rešitve. Ne smemo dovoliti, da do takšnih pojavov, četudi so maloštevilni, prihaja, pa tudi ne do pojavov in primerov, ko se skuša omiliti ostrino in jasnost že sprejetih stališč, jih odložiti, razvodeniti, namesto da bi jih uresničevali s konkretnimi in praktičnimi ukrepi.

Ko govorimo o poziciji delavca, se moramo danes zavdati besed tovariša Tita ob 60. letnici KPJ-ZKJ, »da so z ustavnimi in zakonskimi spremembami šele ustvarjeni pogoji, da delavci dejansko postanejo subjekt odločanja o vseh vprašanjih družbene reprodukcije.«

Iz govora Marjana Orožna na proslavi v Tacnu.

NOTRANJE POLITIČNI KOMENTAR NOT

Piše: Nace Grom

Nerazvitost
je bič za
razvite

Delegati republiške skupščine so pravkar dobili poročilo o prizadevanjih za enakomerni razvoj in odpravljanje manjše razvitosti v Sloveniji. Poročilo govori o delnih uspehih, ki smo jih vendarle dosegli v manj razvitih občinah in na manj razvitih območjih. Naložbe so v zadnjih petih letih naraščale in večje je bilo zaposlovanje. Iznajdljivost občanov in njihove pobude so prispevale še marsikaj k razvitejši podobi manj razvitih krajev, saj je bil marsikateri vodovod izkopen z delavoljnimi rokami, marsikateri meter asfalta položen s samopriskevki. Podobno je bilo s šolami, otroškimi vrtci, ambulantami, športnimi igrišči. Manj razvitim območjem in občinam je bilo pomagano tudi z davčnimi olajšavami, beneficiranimi obrestmi pri posojilih, z izdelavo načrtov in podobnim.

Merila za ugotavljanje nerazvitosti so v Sloveniji že ustaljena, saj pomenijo hkrati tudi ključ za solidarnostno prelivanje sredstev v manj razvite občine. V Sloveniji je 10 takih občin, 15 pa je takih, ki imajo manj razvita območja, kakršna so Kozjansko, Brkini, predel ob Kolpi in druga. Kot pravi poročilo, se je pred tremi leti selilo le 10 odstotkov vseh posojil na manj razvita območja, lani pa že 18 odstotkov. Nekatere delovne organizacije so se začele odpirati in prenašati proizvodne obrate v manj razvite kraje. Napredek torej je.

Toda napredek bi bil lahko mnogo večji. Na več načinov bi ga lahko pospešili. Predvsem tudi zato, ker gre v večini primerov za manj razvita območja in kraje, ki so bili prizorišča velikih bojov in zmag naše revolucije. Toda danes ni več potrebno govoriti samo o nekakšnem dolgu do ljudi iz teh krajev, kajti če razvita območja preveč zaposlujejo in privabljajo delovne roke z nerazvitih območij, si povzročajo izredne stroške, saj ne stane samo delovno mesto, ampak vse drugo od stanovanj, šol do zdravstvenih ustanov, varstva in komunalne opremljenosti.

Odpravljanje nerazvitosti postaja ekonomska nuja, ki ima še vrsto drugih prednosti: enakomerno naseljenost krajev, zdravo okolje in odporno sposobnost pri obrambi. Toda to nerazvitosti ne moremo odpravljati le z dobroteljnostjo in uvidevnostjo. Dosedanje naložbe so bile vse preveč podjetniške, majhne in povečini žal še manj rentabilne, saj se je pojavila vrsta obratov s slabo tehnologijo in proizvodnimi programi. Skorajda ni zaživel medobčinsko sodelovanje pri praktičnih ukrepih in je obstalo le pri meglenih načrtih in vizijah.

Veliko hitreje bi odpravljali slabšo razvitost, če bi načrtovali naložbe in akcije enotno, na dohodkovnih povezavah več investorjev in nosilcev s področja industrije, kmetijstva, prometa, trgovine in družbenih dejavnosti. Ni dovolj, če nazorno pokažemo, da gradimo skozi Brkine ceste, ko bi morali ob tem času načrtno razmisliti o prometu, razposlitvi, obratih, šolah, trgovinah in vsem drugem. To pa bi lahko storili, če bi se investitorji združevali v okviru večjih načrtov in tako hitreje in celovito rešili razvojne probleme določenega območja. Tako pa še zmerom opažamo uvidevnost nekaterih delovnih organizacij in srečujemo predstavnike občin, ki ponujajo naokrog ugodnosti in vabijo investitorje.

Ko ob omenjenem poročilu tudi že razpravljamo o novem zakonu o planiranju, bi bilo prav, ko bi premaknili načrtovanje in investiranje na manj razvitih območjih na bolj gladke kolese. Potrebno se je združevati in z združenimi močmi hitreje odpraviti žarišča nerazvitosti. To smo danes že sposobni. Toliko bolj bi bili, če bi pri razvitih odpravili kratkovidnost pri naložbah. Najbrž je borčevska organizacije poklicana, da prispeva k odpravi lokalizmov in kratkovidnosti, k združevanju investorjev in k pripravi širše zasnovanih planov. Danes so vsi pogoji za takšno policentrično usmeritev, kajti nerazvitost postaja oster bič za razvoj in škoda za nas vse.

Jure Špik

Vsak dan beremo v časopisih, mnogi pa to še posebej občutijo na lastnih denarnicah, da so stanovanja vsak dan dražja, saj zadnje čase cena za kvadratni meter stanovanja skokovito narašča.

Ob sprehodu skozi občino Ljubljana Bežigrad pa sem opazil kaj nenavaden pojav, ki se vsak dan ponavlja. V gostinskih lokalih se že zjutraj zbirajo delavci z bližnjih gradbišč. Tu ostajajo ure in ure ob kavici, alkoholnih pijačah, ob pogovorih o športu, domačih razmerah, plačah in drugem. To se dogaja tako v bifeju Šibenik, v Planici, v gostilni Stadion, v bifeju Rašica, v gostišču Komiža, v bifeju Pri Fani, pri Ruskem carju, na Brinju, še posebej pa je to značilno za bife trgovine Emona na Gogalovi in za bife trgovine Delikatesa na Bratovševi ploščadi, kjer de-

GLOSA

Tovariši,
do
kdaj
tako?

lavci že pred sedmo uro zjutraj čakajo, da lokala odprejo. Mnogi prihajajo vanj z izgovorom, da gredo na malico, kjer nekateri potem ostajajo do druge ure popoldne. Mnogi se v lokale vračajo večkrat dopoldne in tam ustvarjajo nered. Nič boljše ni v gostilni Pri Ravbarju, kjer že ob sedmi uri vidite veliko število avtomobilov in v lokalu ljudi v delovnih oblekah. Treba je povedati, da so med temi delavci često tudi njihovi delovodje.

Podobno se dogaja v vseh krajih, kjer so večja gradbišča. Vprašanje je, kako lahko delovodja prizna delavcu delovni dan, če ta pol dneva ali celo cel dan prebije v gostilni? Kakšen učinek je dosegel tak delavec na delovnem mestu? Ali je pijan delavec primeren, da bi ga pustili na gradbišče? Kaj so v tem primeru storili sindikati in druge DPO v delovnih organizacijah? Kaj počne delavska kontrola? Saj delavska kontrola ni samo za to, da preverja finančno poslovanje delovne organizacije, ampak je področje njenega dela zelo široko.

Bodo pristojni odgovorili na vsa ta vprašanja? Bo to pripomoglo k odpravi pomanjkljivosti in pocenitvi gradnje?

Vsi spadamo v samoupravno socialistično družbeno skupnost in zato moramo temu primerno ravnati in postopati.

R. O.

Dejavnik
miru in
varnosti

Večkrat smo že povedali, da je za pozitiven narodnostni, kulturni, jezikovni in še posebej gospodarski razvoj manjšin pomembno razvijati institut odprte meje. Še več odprtega družbenega sistema. To odprtost Jugoslavija zavzeto zagovarja na mejah z vsemi sedmimi sosedi.

Z osimskimi sporazumi smo napravili korak naprej, toda vse starokopitno in obstoječe se z ihto in vsemi sredstvi upira napredku. Naj bo ta zbor demokratičen pritisk na vse naše sosede, da bi na svojih mejah hrabreje in z večjim zaupanjem odpirale meje v interesu ljudi, narodnosti, kulture in gospodarstva obmejnih krajev.

Vaša dvojezična šola je mnogo pomenila tudi za razvoj našega odnosa do italijanske narodnosti in drugih mnogih manjšin znotraj Jugoslavije. Še več pa je pomenila za boj naših manjšin v

»Šola je postala pomembno središče, ustvarjajoč pogoje za splošno dvojezičnost na narodnostno mešanem ozemlju.«

zamejstvu, koroških in štajerskih, primorskih, goriških in beneških Slovencev. Pomurska rešničnost, pomurska dvojezičnost je bila celo bolj učinkovito orožje v boju teh manjšin kot vse naše resolucije, note in protesti, čeprav seveda tudi teh sredstev ne podcenjujemo. Vendar tu in na tej obmurski zemlji se vsak dan in vsako uro izpričuje v skupnem življenju polna enakopravnost, svoboden razvoj in zdravo sožitje ljudstva obeh narodnosti. Vsaka dvojezična tabla ob poteh in cestah prekmurskih vasi, ne glede na to, kolikšno je število ene ali druge narodnosti v njih, vsak dvojezični pogovor na občinskem uradu, na sodišču, v krajevni skupnosti, vrtcu in šoli, na delavskem svetu in v delegatski skupščini pomeni zgled in protest istočasno, vzorec in opozorilo, kako noro je v dvajsetem stoletju omejevali prvinskih narodnostnih pravic in kako se vsako tako obnašanje obrača proti svobodi tistega, ki krati svobodo drugemu. Za nas, ki živimo v miru, izgleda pretirano, vendar je res, da se iz hegemonizma, nacionalizma in rasizma danes porajajo mnogi zapleti in lokalne vojne, ki so v današnjih razmerah vedno tudi sredstvo za dominacijo in vpletanje velikih sil in blokov. Notranji nedemokratični in neenakopravni odnosi med ljudmi in narodi vodijo k omejevanju tudi zunanje suverenosti. Manjšinske, obmejne, narodnostne ali verske razmere niso samo ogledalo demokratičnosti vsake sodobne družbe, pač pa tudi povod in vzrok za vmešavanje zunanjih sil, kar ta notranja trenja in zaplete spreminja v mednarodne konflikte.

Razreševanje narodnostne problematike pomeni istočasno preprečevanje pogojev za vpletanje velikih sil in blokov, pomeni torej dejavnik miru in varnosti, korak k socializmu, ki gradi odnose med narodi in ljudmi na enakopravnih temeljih.

(Mitja Ribičič na slovesnem zborovanju ob 20-letnici dvojezičnega šolstva v Lendavi - 17. junija 1979)

Te dni, malo pred sejo predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije, smo izbrali za sobesednika predsednika Janeza Japelja. Zastavili smo mu seveda nekaj vprašanj in njegove odgovore tukaj zapisali.

Kako ocenjujete delo organizacije in čemu dajete po zadnjih volitvah novega republiškega vodstva organizacije, ko vas je republiška konferenca izvolila za predsednika, največ pomena in poudarkov?

»Najprej bi rad rekel, da določa naše delo in naloge program, ki ga je republiška konferenca ZRVS sprejela lani jeseni. Naša organizacija, ki združuje rezervne vojaške starešine, je družbena organizacija, katere glavna naloga je dopolnilno usposabljanje rezervnih vojaških starešin in seveda doseganje aktivne udeležbe naših članov v vseh organiziranih oblikah splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Kakor veste je usposabljanje rezervnih vojaških starešin urejeno po enotah, kjer so razporejeni, dopolnilni program usposabljanja pa izvajamo v naši organizaciji. Menim, da smo v tem pogledu dosegli precejšnje uspehe, čeprav seveda ne želimo ostati na doseženem.«

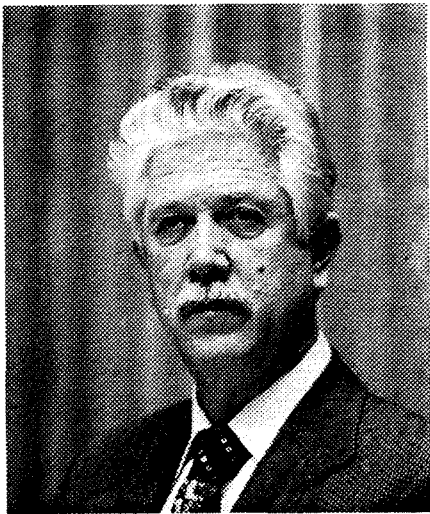
Katerim vprašanjem daje program usposabljanja prednost v letošnjem letu?

»Naš program, ki je precej obsežen, sestavlja v glavnem tri osnovna področja usposabljanja. Na prvo mesto postavljamo idejno politično usposabljanje, pri čemer želimo nadaljevati tradicijo partizanske vojske, v kateri je bilo idejnopolično delo izredno razvito. Idejno in politično razgledan in usposobljen vojaški starešina, ki ve kaj hoče in za kakšne cilje se bori, je osnovni cilj naših prizadevanj.

Seveda je potrebno upoštevati, da se idejnopolično usposabljanje vojaških starešin ne izrpa le s programom organizacij ZRVS. Moram povedati, da so starešine poveli izredno družbenopolitično angažirani ljudje, izpostavljeni na pomembnih dolžnostih v gospodarstvu, v delegatskem in skupščinskem sistemu. Njihovo idejnopolično usposabljanje torej poteka tudi skozi neposredno vsakdanjo samoupravljalno prakso. Še posebej pa se uveljavlja v vseh organiziranih oblikah splošneljudske obrambe in družbene samozaščite.

Drugo področje usposabljanja zajema po programu vojaško strokovna vprašanja, teoretična in praktična. Tukaj se največ opiramo na revijo Naša obramba, ki pa tudi sicer objavlja aktualne prispevke s področja idejnopoličnega usposabljanja.

Tretje področje zajema družbeno samozaščito, kjer nas čaka še največ nalog.«

Marsikaj moramo še spremeniti

Janez Japelj, predsednik RK ZRVS: »Spremeniti moramo predvsem odnos do delovnih ljudi v organizaciji, bolje moramo vrednotiti njihovo delo.«

Bi lahko na kratko povedali, katere so te naloge?

»Strokovno vojaško usposabljanje je nekako utečeno. Kakor veste, imamo v našem programu vselej neko osrednjo temo, ki jo obravnavamo iz različnih vidikov in jo skušamo prenesti v teoretično obravnavo hkrati s praktičnimi nalogami in vajami. Lani je bila naprimer osrednja tema »obramba naseljenega mesta«, letos je poudarek na »boju proti desantu«. Na področju družbene samozaščite se je začelo podružbljanje nekoliko pozneje, zato program usposabljanja ni bil tako podrobno proučen. Menimo pa, da moramo več spregovotiti o vseh oblikah in metodah sovražnega delovanja proti naši državi. Proučevati moramo delovanje raznih organizacij in ustanov, terorističnih emigrantskih skupin, obveščevalnih služb, sovražne propagande in psiholoških pritiskov. Bolj konkretno mora biti to usposabljanje. Ljudje morajo bolje poznati, kdo in s kakšnimi sredstvi deluje proti naši državi, kakšnih metod in taktike se poslužuje, kakšne poti in kanale uporablja in podobno. Naše družbene samozaščite in vseh njenih funkcij namreč ne moremo razvijati brez teh znanj in spoznanj. Prav zaradi tega že letos nekoliko bolj izpostavljam usposabljanje na področju družbene samozaščite.«

Menite, da imamo za usposabljanje dovolj dobre literature?

»Poleg Naše obrambe imamo tudi vrsto vojaških strokovnih del. Še posebej pa imamo kar dovolj politične literature, ker sem že omenil, da pojmujemo idejnopolično izobraževanje mnogo širše.«

Dovolite, če vam vendarle zastavimo vprašanje, ki si ga večkrat zastavijo tudi nekateri vojaški starešine: ali ni jezikovna kultura vojaškega strokovnega usposabljanja pogosto zelo nizka? Včasih pomeni podcenjevanje slovenščine tudi podcenjevanje prisotnih in predavanjih in vaj. Kako mislite o slovenščini, ki je dobila z zadnjimi akcijami socialistične zveze ponovno pomembno mesto v javnih razpravah?

»S slovenščino imamo sploh težave. Povsod v javni rabi. Seveda mislim, da moramo spremeniti svoj odnos do teh stvari in jih zboljševati.

Rekel pa bi, da smo nekaj vendarle že tudi storili. Revija Naša obramba uporablja dober jezik, podobnega pa najdemo tudi v drugi literaturi. Naj omenim, da smo naredili precejšen korak naprej pri uvajanju slovenske vojaške terminologije. Dobili smo slovar in povedati moram, da so avtorji dobili celo nagrado AVNOJ za svoje delo.«

V Sloveniji nobene? Se ne.

Kakšna je zdaj starost članstva v organizaciji? Koliko je še partizanske generacije med rezervnimi vojaškimi starešinami?

»Partizanska generacija – razumljivo – upada. Zdaj predstavlja to generacijo še ena petina članstva. Moram pa seveda takoj reči, da je prav ta del članstva še zmerom zelo aktiven in pomeni marsikje pomembno oporo splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Mislim, da je tako prav. Borci morajo biti aktivni, zanje se revolucija ni končala. Če kje niso dovolj aktivni, pomeni, da jim nismo uspeli dati ustrezne zadolžitve in jih primerno zaposliti.«

Morda bi vas spomnili tudi na neprijetno dejstvo, da v kadrovski politiki vendarle včasih ni bilo dovolj poskrbljeno, da bi ljudje ob usposabljanju tudi napredovali. Ljudje so menjali zadolžitve, sprejemali različne odgovornosti, njihovi čini pa so po več let ostali isti. Kaj tukaj storiti?

»Najprej bi rekel, da mora biti kadrovska politika nenehno dejavna. Razporejanje starešin mora postati stalno gibanje. Usposabljanje samo pa mora imeti tudi ustrezno spodbudo, namreč da ljudje, ki pokažejo praktične uspehe, sposobnosti in znanje, dobijo tudi ustrezen čin. Na tem področju nas čaka nekaj odprtih vprašanj, ki jih moramo rešiti. Z razširjanjem novih obrambnih in samozaščitnih funkcij se pojavljajo tudi nove zadolžitve. Zlasti mladina vstopa v te dejavnosti in morali bomo razmisliti, kakšna priznanja in spodbude ji dati. Morda bi bili potrebni čini, ali pa morda položajne funkcije, rangi ali kaj podobnega.«

Torej se članstvo v ZRVS ne pridobi več po starem načinu: prideš kot starešina iz vojske in postaneš član, če zeliš?

»Seveda prihaja mnogo novih članov organizacije

iz JLA ali iz enot teritorialne obrambe. Toda splošni ljudski odpor je zajel tudi nove množične oblike in dejavnosti, s tem pa tudi nove mlade ljudi, ki prihajajo v organizacije.«

Organizacije je torej čedalje bolj mlada?

»Postaja čedalje mlajša.«

S čim pa recimo sploh niste zadovoljni, ko razmišljate o članstvu v organizaciji?

»Prav nič nismo zadovoljni z udeležbo žensk, zlasti ženske mladine v organizaciji, kot seveda tudi v dejavnosti in organiziranih oblikah ljudske obrambe. Žensk je sedaj manj kot 300; torej na tem področju nimajo tistega mesta, ki ga imajo sicer kot delavke in samoupravljalke v družbi in kot so ga imele partizanke. Skoraj polovica slovenskih žensk je zaposlenih in se uveljavljajo pri različnih delovnih dolžnostih in drugih zadolžitvah. To pa se v naši organizaciji niti malo ne izraža v takem razmerju, kot bi se lahko. Tukaj bomo morali še marsikaj storiti.«

Se vam ne zdi, da je večsih v organizaciji malce preveč nekakšne klasične vojašine, odnosov nadrejenosti in podrejenosti, nekakšnega starega rezervizma in hierarhičnosti?

»Seveda je še nekaj starega, preživelega, kar ne sodi v naš čas. Nove člane je naprimer motilo, ko so prejeli poziv za navedbo kazenskih sankcij, če se ne bodo udeležili določene akcije v svoji organizaciji. Takšno prakso so v precejšnji meri nova vodstva opustila, saj so ugotovila, da tudi brez omejenih določb rezervni vojaški starešine radi prihajajo k pouku in vajam RVS, če so dobro organizirane in kakovostno izvedene. Potruditi se bomo morali, da bodo naši programi usposabljanja, naše teme in praktično delo takšni, da bodo zares privlačni, zanimivi, novi, izvirni. Ob tem pa je potrebno razvijati tudi tovariške odnose, ustvarjalno razpoloženje.«

Ko govorite o ustvarjalnem in tovariškem odnosu, katerim odlikam dajete prednost?

»Predvsem ofenzivnosti, borbenosti, ustvarjalnosti. Ustvarjati moramo ofenzivno in tovariško

razpoloženje, razvijati borbenost, odločnost in samozavest. Vsakdo med nami se mora zavedati, da morebitne vojne situacije ne bodo rožnate; morda bodo mnogo težje kot kdo misli. Toda vsakdo se mora zavedati, da ni situacije, ki je ni moč premagati z borbenostjo in iznajdljivostjo, da so v vsaki situaciji sredstva in možnosti, da braniš svojo domovino in tolčeš sovražnika. To je bilo že potrjeno v narodnoosvobodilnem boju, še bolj moramo te vrednote utrjevati v množičnosti naše splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V organizaciji moramo razvijati tudi čut za solidarnost, kajti mimo morebitnih vojnih situacij, smo lahko in tudi smo pogosto soočeni z elementarnimi nesrečami, reševanjem družbenega premoženja in človeških življenj.«

Gre torej za osveščenega člana organizacije, za razgledanega in samozvestnega starešino? Pa mu dajemo tudi ustrezno priznanje, oziroma imamo ustrezen odnos do njegovega dela?

»Odnos se zboljšuje, ni pa še tak, kot si ga želimo. Ustvarjati moramo tak odnos, da bo to delo ustrezno družbeno vrednoteno in cenjeno. Tudi v naši organizaciji moramo marsikaj storiti, da bomo stvari spremenili, odpraviti moramo naprimer stare birokratske stopke. Marsikdaj so rezervnega starešino, ko je dosegel določeno starostno mejo, prečrtale iz evidence administratork. Nikogar ni bilo, ki bi mu rekel vsaj »hvala« za njegovo delo in prizadevanje.

Rekel bi, da moramo ustvarjati takšne odnose, ki bodo krepili ustvarjalnost, samoiniciativno in samozavest. Nihče ne more biti odpisan, ne sme biti odpisanih!»

Je sodelovanje z JLA, teritorialno obrambo in družbenopolitičnimi organizacijami primerno razvito?

»Mislim, da je dobro razvito. Lahko rečem, da smo izredno dobro frontno povezani v socialistični zvezi, v okviru katere izpolnjujemo pomebno družbeno nalogo, seveda pa smo tudi s sodelovanjem z JLA, upravnimi organi za ljudsko obrambo in za notranje zadeve ter LO na vseh ravneh za-

dovoljni, saj je konkretno in ustvarjalno. Še posebej pa bi rad opozoril na vlogo zveze komunistov, na njeno pomoč. Splošna ljudska obramba in družbena samozaščita udeležena v naši samoupravni socialistični družbi vizijo o oboroženem ljudstvu. Zato teh nalog ne moremo pojmovati formalistično. Gre za koncept, ki ni nastal na nekakšni praktičistični vojaški zamisli, utemeljen je s programom zveze komunistov, kot je bil včeraj v revoluciji in narodnoosvobodilnem boju. Vsa temeljna vprašanja in smeri revolucije je reševala in dajala partija. Danes sta splošna ljudska obramba, družbena samozaščita in razvoj vseh obrambnih funkcij samoupravne družbe zamisel in čvrsta programska obveznost zveze komunistov. Laže bomo spremenili odnose, odpravljali staro in neustrezno, če bomo imeli to stalno pred očmi.«

Katere akcije ZRVS so vredne pozornosti in pohvale?

»Predvsem delo z mladino, pritegovanje mladih v vse oblike obrambne vzgoje in usposabljanja. Dobro uspevajo »obrambni dnevi« v šolah, mladinskih delovnih brigadah in pri raznih mladinskih akcijah. Naša organizacija je kadrovska, zato mora širiti svoj vpliv na mladino, jo pritegovati v različne dejavnosti. Dejstva kažejo, da smo tukaj zelo uspešni.

V tem času pa se v vseh novih organizacijah, zlasti v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela in šolah naši člani vključujejo v aktivnosti in okviru akcije »Nič nas ne sme presenetiti«, ki jo vodi SZDL.«

Kaj pričakujete od TV-15, kako naj bi se vključil v spremljanje dela vaše organizacije?

»Kot politični tednik, tako pričakujemo, bi moral TV spremljati delo naše organizacije in našega članstva. Predvsem delo, akcije in članstvo pri opravljanju nalog. Časopis bi moral predvsem zajeti obrambne dejavnosti ljudi, razširiti svoj krog bralcev med mladimi, ki vstopajo in prevzemajo dolžnosti v SLO in družbeni samozaščiti. Tako bi neposredno prenašali tradicije NOB na mladi rod, namreč žive izkušnje revolucionarne preteklosti v vsakdanje delo in akcije mladih, ki nadaljujejo delo borcev.«

★ ★ ★

Janez Japelj, nekdanji politkomisar II. divizije KNÖJ, znani družbenopolitični delavec in predsednik Komisije za vprašanja borcev NOV v skupščini SRS praznuje te dni 60 letnico rojstva. Čestitkam se pridružuje v imenu bralcev tudi TV-15.

Drago Vresnik

S prve seje sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije

Tri žgoče teme

Na minuli prvi seji sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije so člani tega sveta obravnavali predvsem tri točke dnevnega reda: vlogo in organiziranost ZZB NOV na področju ohranjanja in razvijanja tradicij NOB, Problematiko muzejev revolucije in NOB v SR Sloveniji ter osnutka zakonov o naravni in kulturni dediščini in o spominskem parku Trebče.

Tradicije

Ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij je ena od prioritetenih nalog širše družbene skupnosti odgovornost in dolžnost delavskega razreda, mladine, pripadnikov JLA, DPO, samoupravnih organizacij in skupnosti ter seveda borcev. Pri tem je ZZB NOV kot organizacija neposrednih udeležencev revolucije in oboroženega boja proti okupatorju še posebej zainteresirana, da postanejo cilji in vrednote, ki so se v revoluciji oblikovali, last vseh delovnih ljudi in vse naše družbe.

Svet, ki je znova oživil svoje delo, bo moral delovati v več smereh, oziroma po posameznih področjih dela. V celoti se bo zavzemal, da bodo etične vrednote NOB in socialistične revolucije našle pravo mesto v programih vzgojnoizobraževalnih ustanov, da bodo ti odraz jugoslovanske socialistične patriotizma, da bosta v teh programih primerno zastopani tematiki NOB in socialistične revolucije. Prav tako si bo svet prizadeval in in se zavzemal za primerno razvijanje tradicij na širšem področju kulture, v javnih občinah, na področju zgodovinskega, muzejske dejavnosti, in še zlasti – za uveljavljanje razvijanja teh tradicij v Socialistični zvezi delovnega ljudstva – v svetih SZDL za razvijanje in negovanje tradicij NOB.

Svet bo spodbujal sklenjanje družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov, s katerimi bodo delovni ljudje in občani samoupravno združevali sredstva za izgradnjo, ohranitev in vzdrževanje obeležij in spomenikov NOB in revolucije ter kadrovske krepitve usta-

nov, ki na teh področjih delujejo. Ena od nalog tega sveta bo tudi, da bo svoja prizadevanja usmerjal k ustanavljanju delegatsko sestavljenih svetov za razvijanje tradicij NOB pri vseh občin-skih konferencah SZDL, pri čemer naj prav ti sveti postanejo nosilci usmerjanja in usklajevanja dejavnosti na tem področju.

Delegatsko zastopani člani sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij revolucije in NOB pri RO ZZB NOV Slovenije so na svoji prvi seji v razpravi tudi predlagali načine dela po posameznih skupinah: s področja zgodovinskega, kulture, javnega obveščanja (na področju časopisov, radia in TV)... Tako načrtovano in usklajeno delo bo ta svet povezovalo z delom sveta za razvijanje tradicij pri RK SZDL Slovenije in se z njim dopolnjevalo.

Muzeji revolucije in NOB v SR Sloveniji

Že na prvi seji sveta za ohranjanje tradicij NOB in revolucije pri RO ZZB NOV Slovenije se je na dnevnem redu pojavila problematika muzejev in muzejske dejavnosti revolucije in NOB. Ti muzeji imajo pri ohranjanju tradicij pomembno vlogo tako zavoljo ohranjanja in prikazovanja muzejskega gradiva iz NOB kot tudi zavoljo raziskovanja naše novejši zgodovine.

Po področjih ki jih pokrivajo ti muzeji, bi jih lahko razvrstili: v osrednji republiški muzej, pokrajinske, mestne in lokalne muzeje. Po statusu pa so nekateri samostojni, nekateri so oddelki v okviru splošnih muzejev, nekateri pa so oddelki zunaj sedeža muzejev. Glede na različno kategorizacijo je tudi način pristopa k problematiki različen.

Problemov in težav na tem področju ohranjanja tradicij je cela vrsta. S prostorskimi problemi se sooča velika večina muzejskih ustanov v Sloveniji. Pa ne gre le za pomanjkanje razstavnih prostorov ter prostorov za vsakdanje delo muzejskih delavcev, gre za najosnovnejše pomanjkanje prostora za skladiščenje in ohranjanje muzejskega gradiva, ki v neustreznih pogojih propada.

Tako ali pa še bolj boleče kot je prostorsko vprašanje je boleče pomanjkanje kadra. Iz analize stanja in problematike muzejev revolucije in NOB v SR Sloveniji je podatek, da v SR Sloveniji primanjkuje na tem področju dela vsaj 30 strokovnih delavcev (predvsem zgodovinarjev). Vzroki za to so številni. Med njimi ni zanemarljivo dejstvo, da so osebni dohodki teh delavcev nizki, pri čemer pa je njihovo delo pogosto podvrženo dodatnim obremenitvam (ob iskanju podatkov za različne proslave, navodilih za pohode po partizanskih poteh, sprejemanje strank...) kar vse moti redno muzejsko delo. Tako stanje tudi pogosto zmanjšuje možnosti za dodatno strokovno izobraževanje. Fluktuacija kadrov je velika! Za primer naj navedemo le podatek iz muzeja revolucije v Ljubljani, kjer so od tridesetčlanskega kolektiva le štirje delavci zaposleni neprekinjeno zadnjih deset let.

Seznam težav je kar dolg, vse od pomanjkanja sredstev za pritegnitev k sodelovanju pripravnikov pa do bojzani, da bi se nekatere muzejske stavbe legepe dne ob rahlejšem potresu (ali pa tudi brez potresa) sesule.

Razmere, kakršne so, povzročajo tudi posledice. Tako ne prihaja do zadovoljivega povezovanja med muzeji, organizacijami ZB na terenu, mladino, sveti za ohranjanje tradicij... Sodobna koncepcija muzejev in muzejske dejavnosti na tem področju je torej še vedno le želja entuziastov, ki pri tem delu vztrajajo.

Delavci v muzejih in oddelkih muzejev revolucije in NOB se zavedajo, da je večina zbirk za gledalce (zlasti za mladino!) neprivlačna in, kot je ilustrativno pripomnil nekdo v razpravi – še vedno diši po avstroogerski muzejski organizaciji.

Člani sveta so bili ob podatkih in izvajanju Staneta Merviča, ravnatelja Muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, ogorčeni. Še zlasti pa so bili razburjeni ob podatkih o poteku razmišljanj o novem osrednjem republiškem muzeju revolucije. Osemindvajset let že prebivajo delavci in mu-

zealije ter dragocen zgodovinski arhiv Muzeja ljudske revolucije in NOB Slovenije v »začasnem« bivališču – ljubljanskem Cekinovem gradu. Več kot dvestopetdeset let stara stavba kot go-ba vpija tivolsko vlago, ne ustreza nobenim normativom varnosti od požarne dalje...

Člani sveta so si bili edini, da je potrebno **ta-koj** in brez odlašanja storiti vse potrebno, da bo načrt in projekt za novo zgradbo muzeja ljudske revolucije Slovenije končno prispel v naslednji srednjeročni plan. Tu ne gre le za izjemne vrednosti, enkratne muzeali-je (12.000 jih hranijo v skladiščih) in fotografije; gre tudi zato, da Slovenci petintrideset let po končani vojni dobimo dostojno ustanovo, ki bo na sodoben in širokim množicam dostopen način razgrnila bogastvo svojih hramb in, ki jih bo sposobna ohraniti zanamcem.

Dva osnutka zakonov

Pri osnutku zakona o naravni in kulturni dediščini so člani sveta v razpravi opozorili na nekatere nejasnosti, zlasti pri opredelitvi financiranja, kjer ni (sploh ni) zapisano nič o dogovarjanju po samoupravnih poti. Člani sveta so se tudi zavzeli za bolj primerno formulacijo kot je »kulturna dediščina in so dopolnili le tega s »kulturno-zgodovinska dediščina«, poleg tega pa so menili, da bi v besedilu, ki navaja le kulturne in naravne spomenike (splošno) vendarle bilo potrebno omeniti posebej spomenike NOB in socialne revolucije.

V obravnavi osnutka zakona o Spominskem parku Trebče so člani sveta menili, da je treba spremeniti naslov zakona, saj gre za območje in ne le za ožje področje – »park«. Imeli so še nekaj pripomb k besedilu in menili, da je potrebno preveriti, če besedilo s pravne plati ustreza.

Plodna in do točke »razno« zavzeta razprava spodbuja k upanju, da bo delo tega sveta v prihodnje dosegalo svoj namen.

B. Ž. J.

S seje zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojnih invalidov

Zagotovljene pokojnine

Na minuli seji zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov v Beogradu so obravnavali vprašanja pokojnin borcev pred 9. 9. 1943 (oziroma pred 13. 10. 1943). Sedaj prejema take pokojnine po zagotovljeni pokojninski osnovi 155.681 borcev in nosilcev »Partizanske spomenice 1941« v Jugoslaviji. Povprečna višina pokojnine znaša 4572 din, vendar so nekatere republike in pokrajine s svojimi predpisi odredile nekaj višje zneske.

★

Vprašanja pokojnin borcev, ki se odredijo od zagotovljene pokojninske osnove, t. i. zaščitne pokojnine, je treba obravnavati in reševati kot vprašanja prednostnega pomena za materialni in socialni položaj borcev. Tako so razmišljali na minuli seji zveznega komiteja pod predsedstvom Milana Vukasovića.

Kot menijo nekateri člani komiteja, je potrebno iskati nekatere rešitve teh vprašanj v okviru Zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Gre za zapletena vprašanja, ki zahtevajo nadaljnje preučevanje položaja koristnikov, kakor tudi materialnih in drugih posledic nekaterih izboljšav, zaradi česar so bili prisotni enotnega mnenja, da je treba takoj pripraviti ustrezna gradiva s pripravljenimi predlogi za rešitve. Na seji je tekla beseda tudi o zdravstvenem varstvu borcev (financiranju). S tem v zvezi je zvezni komite naložil svoji strokovni službi nalogo, da skupaj z republiškimi in pokrajinskimi organi borčevsko-invalidskega varstva poišče (ob delu pri spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih) odgovarjajoče rešitve za financiranje in uveljavljanje zdravstvenega varstva v samoupravnih skupnostih zdravstvenega varstva.

Č. J.

Osmi kongres ZZB NOV v knjigi

Pri založniški hiši »Četrti jul« je izšla knjiga »Osmi kongres SUBNOR Jugoslavije« – steno-grafske beležke. Knjiga vsebuje vse materiale kongresa, ki je bil lani oktobra v Budvi. Knjigo je za tisk pripravila komisija osmega kongresa za redakcijo in publiciranje kongresnih dokumentov ter odločitev. To je hkrati tudi najcelovitejša zajeto gradivo z osmega borčevskega kongresa. (Cena knjige je 250 din).

Lepo je biti mlad

V Mozirju je bil zbor jugoslovanskih pionirjev

Dež ta dan ni pohleven. Bojazen, da bo s svojo čemernostjo pokvaril praznik, je vse večja. A mladost ima, tako kaže, svojo moč! Še dežniki, pod katerimi se stiskajo skupine pionirjev, so videti veseli. Tudi smeha ne manjka. In napis »pozdravljeni pionirji Jugoslavije«, ki nas razveseli v Braslovčah, govori, da bo lepo.

O čem gre pravzaprav beseda? V Savinjskem gaju pri Mozirju se je 16. junija 1979 zbralo več kot pet tisoč pionirjev, da bi počastili pomembne jubileje KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov, Titov sedeminosemdeseti rojstni dan, petintrideseto obletnico pohoda 14. divizije in osvoboditev Zgornje Savinjske doline, akcijo Nič nas ne sme presenetiti; da bi slovesno sklenili pohod po poteh Štirinajste, pohod bratstva in enotnosti, v katerem je v dveh mesecih sodelovalo več kot dvesto tisoč slovenskih in hrvaških pionirjev. (Organizatorji zbora so bili. Zveza prijateljev mladine Slovenije, občinske zveze prijateljev mladine iz Mozirja, Celja in Žalca, občinska konferenca SZDL Mozirje, pokroviteljica pa skupščina občine Mozirje, Celje in Zalec.)

S tem že tradicionalnim množičnim zborovanjem, štirinajstim po vrsti, se naši najmlajši niso oddolžili le velikim jubilejem – zbor je bil hkrati potrditev in ocena enoletnega dela pionirskih odredov. Dolg bi bil zapis vseh opravljenih nalog! Največ akcij v okviru Jugoslovanskih pionirskih iger, kamor sodijo tudi tovrstne manifestacije, je bilo namenjenih prav negovanju revolucionarnih tradicij in ureničenju delovne teme teh iger: varujmo človekovo okolje. Vse te dejavnosti, to še posebno poudarjamo, so bile povezane z usposabljanjem za morebitno obrambo domovine.

Ni naključje, da so se zbrali v Zgornji Savinjski dolini. Ne samo zaradi revolucionarne preteklosti teh krajev, Mozirje slovi tudi kot eden najlepše urejenih krajev. In kako ponosni so na Savinjski gaj! Pet hektarjev meri, tri leta in tisoč udarniških ur je bilo potrebnih, da je iz smetišča zrastel cvetni gaj, ki ga bogate etnografske značilnosti kraja in – v Sloveniji mu ni enakega.

Tu se pogovarjam z Francem Vidicem. Rojen je v Predmeji pri Ajdovščini, v Nazarjih živi že štiriindvajset let. Medalja za hrabrost ga spominja na leto 1943, ko je bil ranjen nekje na Goriškem in nič manj ni ponosen na priznanje za dolgoletno delovanje v borčevski organizaciji. Naročnik TV-15 pa je že od prvega dne.

»Kako ste zadovoljni z današnjim dnem?«
»Vreme nam nagaja,« potoži. »Prizadevali smo si, da bi bilo vse tako kot bi moralo biti in žal bi nam bilo, če bi dež vse pokvaril.«

Lizika Lacko. Pohoda bratstva in enotnosti se je udeležila kot vodička in predsednica občinske zveze prijateljev mladine iz Ptuja, je hčerka narodnega heroja Jožeta Lacka. Ptujsko skupino, ki šteje šestdeset pohodnikov in je zbrana v Bračičevi brigadi, sta vodila še Stana in Stanislav Zafostnik.

Tu so mladi pohodniki: Nataša Zagornski iz Leskovca, Metka Vršec iz Cirkulan, Vesna Kranjc iz Ptuja, Zdenka Majerič in Jožica Kupčič iz Trnovske vasi. Pravijo, da je bilo lepo. Še posebno, kadar se je oglasila partizanska pesem. Kjerkoli so se ustavili, je bil praznik kraja. In ni ga bilo spominskega obeležja na vsej poti, ob katerem ne bi postali. Le z dežjem niso zadovoljni.

Tovarišica Zafostnikova iz Ptuja je bila na vseh pohodih, že štirinajstkrat. V pionirski organizaciji dela od leta 1944.

»Bilo je nepozabno,« pravi.
Zvem, da je bila Lizika Lacko prva načelnica pionirske organizacije za Ptuj.

Stanislava Zafostnikova ima s seboj vnuka. Jernej Kolarič iz Ptuja, 28. junija jih bo imel štiri leta. Prav gotovo je bil najmlajši pohodnik. Zgovoren ni in le rdeče lička ga izdajajo, da je zadovoljen, ponosen. Le to mu ni ugajalo, da ni dobil pionirske kape in rutice. »Ko boš zrastel...«, pojasnjuje stara mama, »to so simboli, ki jih je treba zaslužiti.« Sicer pa je Kekčev klobuk kar se da imeniten. Kajne, Jernej?

Najlepše vtise bosta s seboj ponesla tudi Stanislav Nikolić in direktor Osnovne šole »Ljubče Španac« Borivoje Ristić, iz Čiflika pri Beli Palanki. Iz Vojvodine sta prišla z folklorno skupino.

Slavju mladih se pridružijo: Franc Avbelj, Andrej Marinc, Tilka Blaha, Miha Petrič, Ivan Dolničar, Stane Repar, Miha Butara, Ljubo Jasnić, Marjan Lenarčič.

Slavnostni govornik je Stane Dolanc, član predsedstva CK ZKJ.

Za osrednjo prireditev je torej vse nared. Na oder pridejo člani pohodne enote, ki je prehodila zadnji del legendarne poti borcev 14. divizije... in kulturni program je kot šopek cvetja, poln ljubezni do domovine, tovariša Tita. »Obljubljamo ti, da bomo nadaljevali delo velikih ljudi, ki so nam pod tvojim vodstvom priborili svobodo,« so udeleženci zbora jugoslovanskih pionirjev zapisali v pismu predsedniku republike. Ena izmed izrečenih misli je tudi tale: »Niso dnevi vsi enaki, eden je posebno lep.« Ta v Savinjskem gaju je bil takšen.

Milena Štrajnar

Stane Dolanc:

Mi vam zaupamo – zato se ne bojimo, kaj bo jutri

Naši partizanski odredi, brigade in divizije so od prvega dne vstaje nosili na svojih rdečih proletarskih in nacionalnih zastavah z velikimi črkami izpisano geslo o bratstvu in enotnosti, o slogi in ljubezni med vsemi ljudmi in narodi, ne glede na vero in narodno pripadnost. S tem geslom so se bojevali polna štiri leta s številčno veliko močnejšim nasprotnikom. To veliko tovarštvo in bratstvo, skupno trpljenje in boj, ta nerazdružljiva enotnost nam je največ pomagala, da smo premagali sovražnika kajti združenih in pobratenih narodov ne more nihče premagati.

Dolžnost vseh vas, pionirjev in mladincev, je, da nikomur nikoli ne dovolite,

da bi to bratstvo in enotnost omajal, da bi zasejal tudi najmanjše seme razdora. Čuvajte kot zenico svojega očesa ter še naprej negujte in razvijajte to največjo pridobitev revolucije naših narodov in narodnosti, za katero so dali svoja življenja tudi številni vaši vrstniki. V vas morajo preiti vse najpozitivnejše lastnosti naših narodov, ljubiti morate svojo domovino, ljubiti svoj in druge narode Jugoslavije in še močnejše utrjevati enotnost jugoslovanske skupnosti! Kajti, dragi moji pionirji, brez bratstva in enotnosti ne more biti močne in srečne Jugoslavije, kakor brez takšne skupnosti ne more biti niti močne in srečne Slovenije, Hrvatske, Srbije, Bosne in Hercegovine, Makedonije, Črne gore, Kosova in Voj-

vodine. Spoznavajte že od mladih nog kraje in ljudi naše dežele, njihove narodne običaje, kulturo, glasbo, pesem in vse drugo. Prepevajte skupaj, v vseh naših lepih jezikih. Organizirajte partizanske pohode in zборе, športna tekmovanja, kulturne prireditve, hodite v goste k svojim vrstnikom in sprejemajte jih razširjenih rok in odprtih src. Ob vsaki priložnosti gojite to najčudovitejše seme, ki pomeni življenje, seme bratstva in enotnosti, medsebojnega tovarštva, sloge in ljubezni. In že takoj na začetku, če se pojavi, izruvajte sleherni plevel, kakor ljuliko z žitnega polja. Ne dovolite, da bi to pšenico zlatega klasja karkoli zaviralo v rasti.

se ne bojimo, kaj bo jutri, kdo bo prevzel breme odgovornosti za prihodnji razvoj. Globoko smo prepričani, da boste stopali po stopinjah svojih očetov in mater in da boste kot zenico svojega očesa čuvali pridobitve revolucije, v kateri so oni aktivno sodelovali – svobodo in neodvisnost države, oblast delovnega ljudstva ter bratstvo in enotnost.

Vem, globoko sem prepričan, da bo prej Sava začela teči nazaj proti Triglavu, kakor pa bi vi dovolili, da bi bilo tu, v Jugoslaviji, nekaj drugega kakor danes, kar smo si izbojevali s težkim in krvavim bojem vseh naših narodov in narodnosti pod vodstvom ZKJ in tovariša Tita.

Pot, po kateri boste hodili, ne bo vselej posuta z rožicami, ampak se boste morali včasih prebijati tudi skozi trnje. Tudi vaš boj in delo ne bosta lahka. Naša revolucija še ni končana – bitke še trajajo. Jutri boste postali aktivni udeleženci teh bitk – in prav tako boste imeli svoje junake, junake dela in znanja, mnogi izmed vas pa bodo nekega dne postali znani v svoji ulici, vasi in mestu kot dobri delavci, učitelji, zdravniki, inženirji, piloti in podobno, nekateri pa tudi po vsem svetu slavni kot atomisti, umetniki ali športniki.

★

Nikoli ne pozabite svoje rodno mesto, na svoj rodni kraj, na svojo mater, ki vas je hranila in negovala, ko ste bili bolni, na svojega učitelja, ki vas je naučil črk, oziroma na tisto skromno šolsko stavbo, v kateri ste utrgali prvi cvet znanja. Ne pozabite niti na potoček, na gozdiček, v katerem ste se brezskrbno igrali, niti domovino, v kateri ste odrasli. Naj v vas vselej močno bije junaško srce vaših prednikov, na katere boste, prepričan sem, vselej ponosni, ker so bili resnično veliki junaki in ker so dali vse, kar so mogli, da bi vi živeli bolje in srečneje.

Mozirje, 16. junija 1979

Zakaj ste se borili?

»Tovariš general, ste leta 1941 vedeli, za kaj se borite?«

– Brez dvoma, to sem vedel. A da ste me vprašali: kakšna bo naša borba, kako bomo vodili našo vojno, kakšna bo strategija tega boja... če sem vse to vedel v tistih junijskih dneh leta 1941, ko je po nalogu tovariša Tita in v organizaciji Vladimira Popovića prišel iz Zagreba k nam v nemška taborišča tisti čudovito hrabri Vječeslav Cvetko-Flores – tega takrat prav gotov nisem vedel. Neko silno romantično prepričanje, da mora biti fašizem premagan, sem stalno nosil v sebi in ta romantika me je nosila. A kako bomo ta fašizem tolkli, tega nisem vedel.

Tudi tisto jutro 14. julija 1941, ko naša skupina beguncev iz taborišča prihaja v Zagreb in nas ustaške patrulje preganjajo, še nisem vedel. Hitro pa sem doumel, da partija, da tovariš Tito, že uresničuje strategijo narodnoosvobodilnega boja, boja oboroženega naroda in da je ta strategija zasnovana na politični strategiji komunistične partije. V Zagrebu, po pogovoru z Vladimirom Popovićem in Radom Končarjem, pa v Karlovcu, kjer sem nekaj časa delal s Krašom in v Liki, kjer smo imeli sestanke z Markom Oreškovićem, Vladom Četkovićem, Jakovom Blaževićem in Milom Počučom, mi je že postala jasna Titova marksistična zamisel o vstaji, ki postopno raste v vojno oboroženega naroda. Morda so bile vse do decembra še prisotne določene dileme o vsem tem, a po prvem srečanju s Titom v Rogatici leta 1941, je tudi tisto najbolj zapleteno postalo spoznano. Tito je, veste, takšen človek, da vas nikoli ne pušča v dilemi. Do srečanja z njim sem vedel, da ne moremo imeti boljšega partijskega voditelja. A po srečanju z njim: ni je armade, ki bi imela takšnega vrhovnega komandanta.

»V teh dneh je Spektar objavil vašo knjigo o vojnih srečanjih s tovarišem Titom. Je to knjiga o tem, kako ste se bojevali, ali o Titu?«

– Je mogoče govoriti o tem, kako smo se bojevali, a ne govoriti o Titu? Hotel sem, ko sem opisoval naš način uresničevanja Titovih pobud in navodil, na konkretnih primerih pokazati, kakšna je bila Titova vizionarost, kako je uresničeval strategijo vojne oboroženega naroda, kako je bil vedno human, pa tudi neomajno načelen, kako je bil duhovit in domiseln, kako je znal vojno taktiko ustvarjati na tradicijah nekega kraja in miselnosti ljudi tega kraja, na izkušnjah ljudi tega kraja... V knjigi sem objasnili, da so v Josipu Brozu združene

vse predhodne izkušnje komunističnega gibanja, izkušnje vseh revolucij – s tem, da je Titova misel vedno izražala marksistično opredelitev v konkretnih priložnostih in odnosih. Pri tem sem imel stalno v mislih Titovo gelo: Socializem je samo en, a do njega vodijo mnoge poti.

»Enkrat ste rekli, kako ste bili še pred srečanjem s Titom v Rogatici prepričani v to, kako globoko se zaveda, da uspeh akcije ni odvisen samo od vojne akcije...«

– Titova strategija je tudi zasnovana na prepričanju, da je uspeh vojne akcije odvisen od neprekinjenega političnega angažiranja širokih ljudskih množic in da je zato potrebno, da se vojne akcije uresničujejo vzporedno z naprednimi spremembami v politični in družbeni strukturi Jugoslavije. To je tisto, kar iščejo široke množice.

»Titovega pravega imena takrat niste poznali?«

– Da se imenuje Josip Broz, sem zvedel dan po osvoboditvi Jajca, 26. septembra 1942 na Mlinštima. Takrat sem ga obiskal. Ta večer je »Svobodna Jugoslavija« govorila o Žarku Brozu, ki je pokazal veliko herojstvo v obrambi Moskve, kjer je bil tudi ranjen. Rečeno je bilo, da je Žarko sin komandanta jugoslovanskih partizanov... Zaradi te vesti o Žarkovi ranitvi je bil Tito zelo zaskrbljen.

To ni romantično

»Sodelovali ste v mnogih bitkah, bili ranjeni. Prosim, povejte nam, kako je to – biti ranjen?«

– Da, bil sem večkrat ranjen. Ko ti gre strel v meso, tega v ognju bitke niti ne čutiš. Enkrat je bilo tako. Zadelo me je, pa tega sploh nisem opazil. Res je, da sem nogo malo teže vlekel...

»Prosim, povejte nam, kako je v vojni jurišati?«

– Niti malo romantično. Mislil sem, da je najbolj varno, če jurišaš izza tanka. Kmalu sem se prepričal v nasprotno. Tam, izza tanka, je najbolj nevarno. Na vas je osredotočen ogenj in tam je najhuje. Potem sem mislil, da je najbolje, če se skriješ na neko mesto in ko greš naprej – se plaziš. Pa tudi to ni najboljše. Najbolje je, če jurišaš naravnost. Takrat jo le redko iztakneš. Iztakneš jo že, samo redko.

»Kakšen je general kot oče? Mislil, imajo vaši otroci od vas kakšne koristi, hočemo reči – privilegije?«

– Moji otroci so svoji ljudje. Znajo skrbeti zase.

»Kaj mora, po vašem, tovariš general, biti član partije?«

Iz pogovora Koste Nadja za časnik Oko

Vsak čas ima svoje heroje

»Mi ocenjujemo preteklost zaradi prihodnosti, vračamo se k začetku naših ciljev. Prvič storjena napaka ni usodna. Nevarna je, če se ponavlja. Vzemimo kot primer frakcije v partiji. Ni strašno, ker so bile. Opreznost in protiakcija organiziranega razreda pričakujemo zaradi njihovega obnavljanja, v tej ali oni obliki. Dogmatizem, liberalizem, nacionalizem, unitarizem – vse to je, četudi zavito v kakršnekoli fraze, pogoj za nastajanje frakcij, če jim damo prostor v zvezi komunistov.«

Kostja Nadja:

»Usoda revolucije ni odvisna samo od njene prve generacije.«

»Mi smo borci za to Jugoslavijo in mislim, da smo vzgojili nove borce, ki bodo znali obvarovati sen svojih učiteljev.«

– Kaj mora biti drugega kot človek. Človek napredka.

»Včasih ste bili romantik. Kaj ste danes?«

– Romantik. Vezal sem se na komunistično partijo. In njej sem zvest. In njej bom zvest do smrti. Nekateri revolucionarji so se vezali na enega človeka. Hoteli so istovetiti partijo in njene cilje z enim človekom. Če je ta človek pogrešil in odstopil od partijskih ciljev, potem je odšel. In njegovi epigoni z njim. Tovariš Tito je pokazal, kaj se pravi biti zvest partiji. To kaže od svojih prvih partizanskih dni, od Rusije do Zagreba leta 1928 (saj veste za »bombaški proces«), od težke ječe do izvolitve za sekretarja partije, od utrditve partijskih vrst do leta 1941, od osvoboditve in naprej, da ne naštevam, leto 1948 pa samoupravljanje, neuvrščenost, do vsega, kar je naredil, od tega novega kolektivnega vodenja. On je bil in ostal zvest komunističnim idejam. Vedel je, kaj zmore, kaj zmora ta narod. Zato smo mi danes tako močni.

Da vam povem nekaj iz vojne. Ko se je začelo, leta 1941, nismo vedeli, kdo je Tito. Nihče ni tega vedel,

z izjemo njegovih najožjih sodelavcev. Razširilo se je, da Tito ni ena oseba. Da je Tito organizacija. Sedaj, če bolj razmislim, je v tem nekaj resnice. Mislim, da je Tito ves naš narod.

»Tovariš general, kaj zmore naša armada?«

– Naša armada je naš narod, a naš narod zmora vse.

Zaradi »tistih« posameznikov

»Neki ljudje iz revolucije, da se tako izrazim, so zašli. Kako to tolmačite?«

– Svoje cilje so proglašali za partijske. Razumljivo je, da tako niso mogli dolgo. Bili so takšni poskusi, a to je običajno. Tako je v vseh revolucijah.

»Jé revolucija svoje sinove?«

– Prej bi rekel, da nekateri sinovi poskušajo jesti revolucijo.

»Ste brali Djilasove spomine?«

– Sem. Razmišljal sem, da bi moral nanje odgovoriti, a se nikakor nisem mogel spustiti na takšno raven. Sicer pa, kaj govori v svojih spominih?! Očrnuje vse in vsakogar. To, kaj je kdo jedel, za kakšnimi krili je tekal itd. Kakšni spomini? Na takšen način se ne more resno pogovarjati.

»Mislite, da Djilas iziiva in da komaj čaka, da ga ta oblast' zapre, pa da od tega napravi 'svetovno zabavo'?«

– Mislim, da Djilas ne želi v zapor. Sicer pa, zakaj se sploh pogovarjamo o njem? Rekel sem, da so bili takšni ljudje, ki so svoje cilje proglašali za partijske. Na vso srečo, takšnih je vedno manj in manj.

»Bili so tudi takšni, tovariš general, ki so govorili, da je Srbija izgubila dve vojni, in to kot zmagovalka?«

– Neumno! Mislite na Dobrico Čosića. Niti Srbija niti katerakoli druga republika ni ničesar izgubila. Med drugim, o kom gre pravzaprav beseda? O Makedoniji? O Bosni in Hercegovini? O Črni gori? To nikoli ni bila Srbi-

ja. Te ljudi in ta področja je hotela velikosrbska buržoazija prisvojiti. Kot siromaščino. Toda – tam ne žive siromaki. O tem govori vsa naša zgodovina.

»Tito ves čas poudarja, da samo zedinjeni nekaj predstavljamo. Včasih se vprašamo: je to res potrebno poudarjati, ko pa nam je vsem jasno, da brez bratstva in enotnosti ne bi niti nas bilo?«

– Mislim, da ni potrebno. Tovariš Tito to poudarja zaradi »tistih« posameznikov, ki se istovetijo z »ljudstvom«, samo ne vem, s katerim. To je pravzaprav treba poudarjati. To je tudi resnica. Bratstvo in enotnost nas je izvelo. Veste, kaj je bilo, ko so se leta 1941 začeli izločevati? Ne želim, da se to kdajkoli ponovi.

»Kako to rešuje ZZB NOV?«

– Kot mi vsi. Naši člani so z dušo in telesom za to Jugoslavijo. Samoupravno. Enakopravno skupnost narodov in narodnosti. Večina je dobro izkusila, kaj pomeni izločiti se. So posamezniki – a kje jih ni? – ki se trkajo na tuja prsa, ki tuje grobove proglašajo za svoje, števi-

lo teh je zanemarljivo majhno. Mi smo borci za to Jugoslavijo in mislim, da smo vzgojili nove borce, ki bodo znali obvarovati sen svojih učiteljev.

Računajte na nas

»Mislite, da je danes učni program tako dober, da se nam ni bati prihodnosti?«

– Ne mislim, da je učni program najboljši, a mislim, da se prihodnosti ni bati. Kar se tiče učnega programa, mislim, da pre-malo pozornosti posvečamo proučevanju marksizma. Da ne govorim o samoupravljanju. Danes mladi več vedo o grški filozofiji kot o združenem delu. Brez kulture ne moremo izbojevati bitke za samoupravljanje. Tudi mi bi ne šli v vojno, če bi ne vedeli, četudi romantično, o Marksu, Engelsu, Leninu, Oktobru...

Nisem proti nogometu in petju. Nasprotno. Lepo je zapeti, lepo je tudi zategniti pas. Lepo je tudi zaigrati nogomet, samo od tega ni treba delati narodovega vprašanja. Jugoslavija ni v svetu znana samo po nogometu, marveč po vsem, kar je dobrega naredila za človeka. Verjamem v našo mladino. To je Titova mladina. Razvedrim se, če poslušam pevca, ki v moderni priredbi zapoje našo borbena pesem. Raznežim se, ko vidim, da jo naša mladina sprejme. Tu je prelepa mladinska pesem – sporočilo – »Računajte na nas«. Vidi se, da je naša mladina nemogoče zapeljati.

»Tovariš general, vi ste včasih slikali. Slike te tudi danes?«

– Na podstrešju hiše staršev v Črnomercu, v Zagrebu, so leta 1937 ostala vsa moja platna in akvareli. Ne bi si upal reči, da je bilo to kaj vredno, a bil bi srečen, če bi vse to lahko še videl. Morda je celo kje shranjeno. Policija je vse pobrala in od takrat je za temi slikami zabrisana vsaka sled. Pozneje sem imel več časa za čopič in paleta. Vsaka umetnost zahteva prosti čas, moje življenje pa je bilo akcija. Tudi sedaj je akcija, ne morem brez akcije. Včasih, ko grem v Jazak na Fruški gori, v rojstno hišo svoje tovarišice, si zaželim slikati in ta želja me intenzivno spremlja ure, a – zaman, nimam kdaj, sedaj mi je, zdi se mi, važneje, da končam teh pet knjig svojih spominov.

»Kaj pa glasba? Vas še vedno tako navdušuje, kot v tistih davnih dneh?«

– Zaljubljen sem v dobro glasbo. Glasba je sestavni del mojega življenja. Njej se nikdar nisem odrekel. Niti se ne morem.

»Ste spremljali polemike, ki so 'oživele' v zadnjih nekaj letih?«

– Bilo je nekaj dobrih polemik, a bile so, brat, tudi takšne, ki bi jih pes niti z maslom ne polizal. Sem za polemiko. Samo, za polemiko sta potrebna dva. In oba morata vedeti, kaj hočeta. Mnogi polemiki niso vedeli, kaj hočejo. Gredo k oknu in kažejo svoje umazano perilo, namesto, da bi ga poskušali oprati. Potrebna nam je načelna polemika. Ne more se danes nekdo pojaviti in polemizirati o nečem, kar ni vredno pozornosti. Mislim, da hočejo s tem javnost samo zaslepiti. Mnogi polemiki izkoriščajo to edinstveno demokracijo. Vedo, da jim nihče ne bo nič rekel, pa pomočijo prst v črnilo in z njim barvajo obraz svojega sogovornika, ne da bi vedeli, da s tem mažejo tudi svojega. Ugajala mi je, na primer, polemika vašega glavnega urednika. Mnogo truda je vložil, da bi dostojanstveno povedal to, kar so »polemiki« zavestno ali nezavestno zamolčali. Takšne polemike so nam potrebne. Dostojanstvene, z jasno opredelitvijo. Takšne, ki spoštujejo preteklost in so obrnjene k prihodnosti.

K vragu še te zveze!

»Spremljate televizijski program?«

– Kolikor mi čas dopušča.

»V zadnjem času gledamo veliko televizijskih nanizank na temo narodnoosvobodilnega boja. Nekaterim posameznim nanizankam niso ugažale. Celotno napadli so tisto, ki jo je napisal Joža Horvat, »Maček pod čelado!«. Češ da ni bilo takšnih borcev, kot je bil Maček.«

– Vraga jih ni bilo! Naši borci so bili prav takšni. Nas ni rešilo orožje, rešilo nas je srce v junaku in duh. Tudi v najhujših borbah sem se znal nasmejati šali borca. Koliko je samo anekdot iz vojne! To je Joža Horvat lepo videl in lepo napisal.

»Tovariš general, recite, ste se kdaj okoristili s svojim činom ali položajem?«

– Velikokrat razmišljam o ljudeh, ki iščejo zveze in poznanstva. Jaz se s tem nisem nikoli okoristil. Vem, na primer, ko so moji otroci iskali delo. Težko so ga našli. Takrat sem mislil: če je njim težko, kako je šele težko tistim, ki nimajo tako »strašne zveze«? Danes so se »zveze« razmahnile. Zdi se mi, da človek ne

gre niti v trgovino več, v kateri ne bi imel zveze. K vragu še te zveze! Jaz mislim, da smo to prerasli. Vsaj da nas je večina prerasla.

»Zakaj o tem več ne govorijo naši najuglednejši politiki?«

– Mi na to opozarjamo, vendar bolj v smislu, da prebudimo zavest večine in sedaj je ta zavest vsaj pri večini prebujena, če se tako izrazim. Sedaj je vse teže podtikati delovnemu človeku. Danes delovni človek vedno bolj ve za svoje pravice. In s tem ko ve za te pravice, vedno manj dopušča, da mu meglijo pogled.

»Ali ste kdaj hoteli spregovoriti samo kot Kosta Nadj, kot državljani Kosta Nadj?«

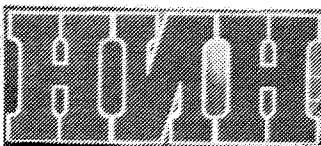
– Včasih me kaj revoltira, pa sem se hotel celo oglasiti v časniški rubriki »pisma bralcev«. Toda, bojim se, da bi mnogi to napačno razumeli. Mislim, da bo prišel čas, ko bo neki prihodnji Kosta Nadj lastnoročno napisal časnikom pismo, nezadovoljen zaradi nekogaršnjega obnašanja ali kršenja samoupravnih pravil...

Socializem že končno zmaga

»In sedaj vprašanje predsedniku zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije: mnogokrat poudarjate, kako ni dobro, da so v mestnih skupnostih aktivni samo borci narodnoosvobodilnega boja?«

– Ne mislite tudi vi, da bi bilo strašno, če bi bila usoda socialistične revolucije odvisna samo od prve generacije. Socializem še ni zmagal, on šele končno zmaga. Vsaka nova generacija graditelj socialistične samoupravne družbe ima pri tem svoje naloge, nič manjše od nalog naše generacije. Vsak čas ima svoje heroje, pomembno je le, da je to herojstvo čim bolj množično! Borci bi bili najbolj srečni, če bi se to odražalo v izvrševanju tistih ciljev, zaradi katerih smo imeli naše Neretve, Kozare in Sutjeske, pa tudi devetnajstoosminštrideseto. Če bi borci dopustili, da nastane prepad med njimi in mladimi generacijami, ne bi bili resnični borci, ne bi bili Titovi borci. Zdi se mi, da med mladino in nami, kadar govorimo o željah, ne fizičnih možnostih, ni razlike.

Kemal Mujičić
Prevedla: M. Š.

Izlet na Šmarno goro

V začetku meseca smo se odpravili na Šmarno goro. Lep, sončen dan. Ob vznožju je puhtela sončna pripeka. Prijeten hlad pod razkošnimi zelenimi krošnjami dreves. Vzpenjajoča steza nam je potiskala iz teles znoj, rahla sapica pa ga je sušila na postankih ob razvejenih koreninah...

Kar precej nas je rinilo navkreber, mnogi so se že tudi vračali v dolino, v mesto. Iz prijetnega, zdravega naravnega okolja v pripeko, med beton in zidane kvadre, ki jim pravimo (in tudi so) stanovanja.

Ze tam pod vrhom je, kot veste, lep razgled proti Ljubljani. Nad mestom je migetala vročična meglica, v daljavi se je v njej zgubljal grad. Mesto, kot da spi, kot da v njem ni nobenega življenja.

Ljubljana. Š Šmarne gore jo je videti čisto drugače, kot jo vidimo, občutimo, če hodimo po njenih ulicah, ko smo vpeti v njen vsakodnevni delovni utrip, v lasanje z zapletenimi paragrafi življenja in dela. Pogled na mesto iz oddaljenosti vas zanese v trenutke pozabe na vsakdanjosti, daje priložnost, da so pomislili na vsakdan dosti bolj odbrane in odmerjene, veliko bolj razvrščene, manj godrnjavsaste in manj sivo uradniško sestankarske.

Z znanjem si veselo seževa v roke.

Četrtič sem v mesecu dni na Šmarni gori. S sosedom prihajam in otroke pripeljeva...

Odžejali smo se in pojedli vsak svoj kos dobre pehtranove potice, »kruh s travo«, kot je dejala punčka za omizjem.

Na orožnih vajah sem bil pred dvema mesecema. Dva dni. Precej smo hodili in moram ti povedati, da sem bil zaradi tega velik revež... Posedamo po pisarnah in sestankih, kadimo in pijemo kavo, češ, da nas osvežuje in smo zaresne fizične reve... Z vaj sem se vrnil pošteno zdelan, utrujen, s spoznanjem, da nisem zmožen brez težav premagati niti najmanjšega telesnega napora...

No, zdaj se s prijatelji dogovarjamo, da se bomo odpravili na Kredarico, enkrat pozneje pa še na Triglav... Moram se utrditi, saj nisem bil že za nobeno rabo, razen za posedanje na sestankih in prevažanje z avtomobilom... Če bi bilo potrebno pomagati ob nesreči ali pri čem podobnem, potem nam ne bi pomagali sestanki, ampak moč, gibčnost in utrujenost...

Mimo je prisopihal možakar srednjih let in, povabljen od znanca, je prisedel.

»Si sam? Kje pa imaš ženo?«

»Ne veš? Rodili bomo... Spet bom oče... Morda bo pa to pot sin, da bomo imeli parček...«

?!

Nekaj sta se klepetala. Besede, stavki so postajali vse glasnejši, razburljivejši, kar ihtavi. Postala sta tako glasna, da ni bilo treba prisluškovati.

Rečeno, storjeno, je dejal prišlek. »Stopil sem v upravo vrtca, kjer so me podučili, da moram izpolniti obrazce, jih prinesiti nazaj s točnimi podatki. Vse bodo preverjali na svojem sestanku, nato mi bodo sporočili, če bo otrok sprejet v vrtec...«

Nakar se je pa začelo:

Tovarišica v upravi me je vprašala, ko mi je izročala obrazce, če sem alkoholik... Če niste, potem boste dobili nekaj točk manj... Ali lahko dobite potrdilo, da ste asocialen tip, da pretepate otroke ali ženo, da ste razdražljivi ali za kaj podobnega... Debelo sem jo gledal in poslušal, kaj želi od mene, če hočem, da bom imel prednost pri sprejemu otroka v vrtec... Tako, vidiš. Ker me pa poznaš, ne bo z vrtcem, kot kaže, nič. Ali pa naj začnem rovariti in pretepati, naj postanem pijanec?

Seveda, to me je spraševala bolj v šali kot zares, toda pri tej svoji stiski, ali bo otrok sprejet v vrtec, sem se kar zresnil ob njenih šalah...

?!

Zvrnil je šilce kačje slin, mi smo se pa odpravili proti vrhu. Posedli smo po klopeh, počivali, gledali proti Ljubljani, kjer še vedno primanjkuje prostora v vrtcih in se ohlajali v senci dreves, tam blizu, kjer so si »zmajevci« napravili pravo odletišče.

Zagledam obraz, ki se mi nasmiha. Da, čisto zares je. Iz mojega bloka. On, žena in sin. Vsak dan se vidavamo na stopnišču. Na dvorišču včasih skupaj parkiramo avtomobile, pa si še nismo segli v roke. Je prav zdaj priložnost za to, na vrhu Šmarne gore? Prav zares ganljivo!

Ze po nekaj stankih spoznavanja, predstavljanja in pogovora smo ugotovili, da smo vsi enakih misli, češ, gledamo se, nasmihamo in hitimo odtujeni vsaksebi mimo drugega. Z enakimi mislimi, željami v sebi: ne poznamo se, zakaj neki si ne sežemo v roke, spregovorimo, se pblize spoznamo? Moramo zato na Šmarno goro? Najbrž!

In prav na vrhu te ljubljanske gore smo se dogovorili za pobudo: napravili bomo na svojem dvorišču tovariško srečanje prebivalcev štirih blokov, vseh, ki si delimo dvorišče, da se bomo poznali, da si skupaj uredimo dvorišče in igrišče za otroke, se poveselimo in tako spoznani in povezani si bomo laže priskočili na pomoč, če bi bilo potrebno. Laže se bomo pogovorili, kako naj v okviru krajevne skupnosti zastavimo besedo, dve zaradi trušča in nevarnosti, ki jo povzroča nezavarovano križišče poleg bloka in tako naprej.

Organizatorji piknika, kot smo dejali, bodo štirje hišni sveti. Pika! (No, piknika še nismo imeli, bo pa. Toda ondan, ko je Rdeči križ zbiral stare obleke, perilo in posteljnino, se nas je nekaj več srečalo ob vhodih s punklji... Prešerno smo se smejali in še enkrat potrdili odločitev, ki se nam je porodila na Šmarni gori, tlela pa že dolgo v nas. Uredili pa smo otroško igrišče, prepleskalo gugalnice in zasadili po zelenici nekaj dreves.)

Vračali smo se, zlagoma z vrha. Veseli, srečni, kot da se poznamo že precej časa... Mestni asfalt ni bil več tako vroč in nevšečen.

Misli imam bolj gibčne in podjetne, zdi se, da imam tudi mišice bolj zdržljive. Utrdili in naravnali so nas pogovori na izletu, samo na Šmarno goro je bilo treba. In Šmarnih gor imam veliko, lepih in prijetnih za izletniška kramljanja in zbliževanja, za klepet, katerega del je to pot postal zapis – namesto »resnega« komentarja za to stran časnika.

Nace Grom

LAMOVITA PDO KOZARO

Proslava ustanovitve 1. krajiške proletarske brigade

Borci nekdanjega Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade smo se tudi letos odzvali vabilu sekcije te brigade ter prisostvovali proslavi 37-letnice ustanovitve brigade v Lamoviti pod Kozaro. Proslave se je udeležilo 50 bork in borcev ter njihovih svojcev. Iz Ljubljane smo odpotovali 19. maja dopoldne. Med potjo smo si ogledali muzej in veličasten spomenik v Jasenovcu, kjer so ustaški zločinci v obdobju zadnje vojne pobili na najgrozovitejše načine 500 do 600 tisoč ljudi. Ko smo hodili po območju nekdanjega koncentracijskega taborišča, se nismo mogli otresti občutka neprestane prisotnosti žrtev in njihovih rabljev, kar je v nas samo še krepilo odločitev, da nikdar ne bomo dovolili, da bi se kaj podobnega ponovilo.

Naslednjega dne dopoldne smo obiskali Mrakovico na Kozari. Tu je veličasten spomenik, s katerim je naš priznani umetnik Dušan Džamonja ponazoril boje 2. krajiškega odreda, junija in julija 1942, v tretji sovražnikovi ofenzivi na Kozari, z mnogo močnejšimi nemškimi, ustaškimi, domobranskimi in četniškimi silami ter madžarskim rečnim ladjevjem, obkolitve in preboje.

V Lamoviti se je ob 12. uri začela veličastna proslava. Govorniki so razen o nalogah, ki stojijo pred nami, govorili o bojni poti 1. krajiške udarne proletarske herojske brigade, ki je bila od ustanovitve 21. 5. 1942 v Lamoviti do konca vojne, ki jo je zatekla v Sloveniji, dolga 21.000 km in je tekla po Bosni in Hercegovini, Srbiji, Črni gori, Hrvatski in Sloveniji. Bila je po vrsti tretja brigada, ki je bila ustanovljena na območju okupirane Jugoslavije. V njej je bilo med vojno okrog 11.000 borcev vseh naših narodov in narodnosti. Vodila je okrog 390 pomembnejših bitk. V njenih vrstah je bilo 23 narodnih herojev. Padlo je okrog 4000 borcev. Brigada je odlikovana z redom narodnega heroja, redom narodne osvoboditve, redom partizanske zvezde z zlatim vencem, redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem in drugimi odlikovanji. Prisrčno je bilo naše snidenje z borci ostalih bataljonov.

Bili smo gostje krajevene skupnosti Kozaruša. Njeni predstavniki so nas sprejeli tovariško, bratsko in nadvse gostoljubno.

Se bomo obiskali te ljudi in kraje!

MILAN PEROCI

LJUBLJANA

Tridnevni izlet na Sutjesko, Tjentište, v Mostar in Dalmacijo

Dne 20. maja se je 80 članov krajevene organizacije ZZB NOV Bežigrad vrnilo s tridnevnega izleta v Bosno, Hercegovino in Dalmacijo. Izlet je bil organiziran na pobudo odbora KO ZZB NOV Bežigrad. Izlet smo uresničili s pomočjo turistične agencije Alpe-Adria Ljubljana.

Namen izleta je bil poleg rekreacije predvsem obisk veličastnega spomenika, postavljenega v spomin velike bitke na Sutjeski. Obisk Tjentišta je množičen, zato je organizirano strokovno predavanje o poteku krvavih bojov na tem območju in preboja partizanskih divizij z ranjenci iz okupatorjevega obroča. Ogledali smo si tudi lepo urejen muzej s freskami, ki ponazarjajo boje partizanskih enot in civilnega prebivalstva z okupatorji.

Po končanem predavanju smo položili venec v počastitev spomina padlim borcem v bitki na Sutjeski, ki so pokopani v skupni grobnici.

V Mostarju smo položili venec k spomeniku padlim borcem hercegovskih brigad.

Udeleženci izleta so bili zadovoljni z vsem, kar so videli in doživeli. Želijo si še podobnih izletov.

EDO ZAVODNIK

KRANJ

Priprave na občni zbor pododbora vezistov Gorenjske

Pred kratkim so se na Mlaki v Radovljici sestali člani pododbora vezistov NOV za Gorenjsko. Na seji je Janez Bertonec poročal o vsebini seje odbora vezistov za Slovenijo. Govorili so o akciji za prispevek za spomenik na Prtovcu. Sklenili so, da tovariš Milan Robič in Peter Tulipan seznanita predstavnike delovne organizacije PTT Kranj o bodočem delu pododbora in zaprosita za ustrezen finančni prispevek, da bi lahko uresničili predvidene akcije. Poročali so o ustanovitvi aktivna vezistov na Jesenicah in se seznanili z njihovim programom dela. Na seji so se dogovorili, da bo občni zbor pododbora 8. julija in sicer na domačiji vezista Vinka Berceta na Mlaki v Radovljici. Po občnem zboru pa bo tu tovariško srečanje skupaj z nekdanjimi kurirji.

BRANKO BLENKUŠ

JESENICE

Tekmovanje v znanju o prvi pomoči

V soboto, 9. junija je bilo na igrišču pod Mežakljo tekmovanje enot civilne zaščite krajevnih skupnosti, delovnih organizacij in združenega odreda občine. Pomerili so se v znanju prve pomoči. Tekmovanje sta organizirala štab za civilno zaščito ter organizacija Rdečega križa občine Jesenice, in Marjan Jelovčan, komandant civilne zaščite v občini.

Tekmovanja se je udeležilo 72 trojk krajevnih skupnosti delovnih organizacij in občinskega združenega odreda. Najbolje so se izkazale: Ljubljanska banka s področja Jesenic, Iskra z Blejske Dobrave in osnovna šola Kranjska gora.

Tekmovanje je potekalo pod geslom »Nič nas ne sme presenetiti«.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBELJ

Tradicionalno srečanje internirancev, izgnancev in zapornikov

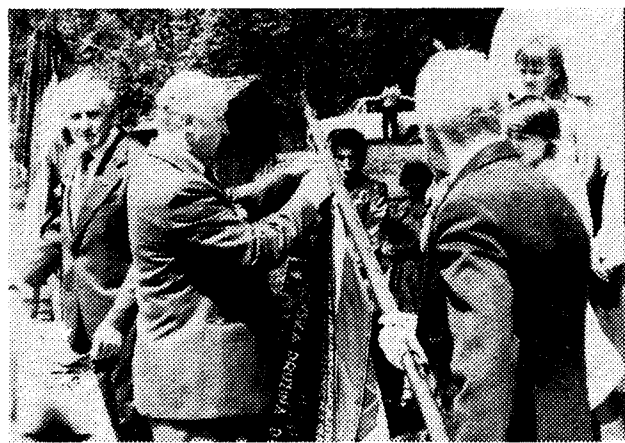
V soboto, 9. junija, dopoldne je bilo na Ljubelju srečanje internirancev, izgnancev in političnih zapornikov. Zbralo se je nad tri tisoč udeležencev iz Slovenije, Italije, Avstrije in Francije. Osrednji govor je imel Stane Vrhovec, ki je med drugim dejal, da so bili interniranci, izgnanci in politični zaporniki velik odred borcev za svobodo v posebnih pogojih. Zaželeno in koristno bi bilo, da bi se nadaljevalo bratstvo narodov, ki so takrat trpeli pod okupatorji. V mednarodnih odnosih naj bi se uveljavila načela neuvrčenosti, manjšine pa naj bi postale most prijateljstva med narodi. Z vsemi močmi si moramo prizadevati, da bi v miru dosegli še večji napredek. V imenu vseh navzočih je zaželel prvemu borcu, tovarišu Titu, še mnogo zdravih in srečnih let.

V kulturnem programu so nastopili pihalni orkester iz Tržiča, pevski zbor in recitatorji dramske skupine gimnazije Vide Janežič iz Ljubljane. Pod vodstvom Drage Rogelj Ivančič je več pesmi zapel zbor taboriščnic, ki so bile v italijanskih zaporih in članice noneta ROG iz Kočevja. Številne delegacije so položile vence k spomeniku na Ljubelju in k napisnim ploščam vseh taborišč v Evropi, ki so jih tu pred nekaj leti razstavili v obnovljeni kleti ene od barak tega koncentracijskega taborišča.

BRANKO BLENKUŠ

Del udeležencev slovesnosti na Ljubelju

Razvitje prapora in pripenjanje spominskih trakov

DOVŽE

Razvili so borčevski prapor

V počastitev praznika občine Slovenj Gradec je krajevna konferenca ZZB NOV v Dovžah pri Mislinji razvila svoj borčevski prapor. Razvitja prapora se je udeležilo veliko borcev iz bližnjih krajev, osrednji govor na prireditvi pa je imel Oto Štraser. V kulturnem sporedu so sodelovali moški pevski zbor iz Mislinje pod vodstvom Toneta Gašperja, slovenjegraški pihalni orkester ter recitatorji iz Mislinje.

F. JURAC

POSTOJNA

Pogovori na občnem zboru

V Domu JLA v Postojni je bil 26. maja letos občni zbor mestne organizacije ZZB NOV Postojna. V poročilu je bila zajeta notranja in zunanja politika naše države. Govorili so o doseženih uspehih naše socialistične preobrazbe, za kar gre velika zahvala tovarišu Edvardu Kardelju.

Omenili so tudi potres v Črni gori in našo solidarnostno pomoč.

Pridružili so se čestitkam vseh jugoslovanskih narodov tovarišu Titu ob njegovem 87. rojstnem dnevu.

Potem so se pogovarjali o članstvu, o delu in skrbi za borce, o zdravstveni in stanovanjski problematiki. Omenili so, da mora organizacija dobiti tudi svoj prapor. Spomenik padlim borcem bodo v doglednem času prestavili.

V razpravi na poročilo je spomeničar Zorko precej ostro obrazložil svoje poglede in mišljenje glede pogrebov borcev od 1941. Udeleževala naj bi se jih tudi šolska mladina.

Organizacija ima približno 700 članov, nima pa svojega prostora. V starem zdravstvenem domu naj bi ta borčevska organizacija poleg drugih dobila svoj prostor.

Nazadnje je predsednik predlagal, da ga zaradi boleznih razrešimo te dolžnosti in izvolimo namestnika za to mandatno dobo.

IVAN MEZGEC

DESTRNIK V SLOVENSKIH GORICAH

V spomin na partizanski napad

V spomin na 7. junij leta 1942, ko so prvi slovenskogoriški partizani napadli orožniško postojanko v Vintarovcih z namenom, da osvobodijo Vinka Frica in Franca Rajšpa, praznujejo v krajevni skupnosti Destrnik svoj krajevni praznik. Napad tedaj sicer res ni uspel, a vendar je tudi tako dosegel svoj namen.

Prvič so tu praznovali svoj krajevni praznik že leta 1964. Vsako leto pa ga praznujejo v znamenjih pomembnih krajevnih dosežkov. Med drugim so v nekaj zadnjih letih namenili največ pozornosti modernizaciji njihovih cest. Sedaj imajo večino svojih cest moderniziranih.

Letos, ob že majhnem jubileju, so pripravili več športnih srečanj ter drugih kulturnih prireditev. Ker je to izrazito kmečko podeželje, so pripravili tudi mimohod koscev in žanjic. Nastopila je znana folklorna skupina iz Markovec. Zlasti so se izkazali učenci tamkajšnje osnovne šole, ki nosi ime po bratih Reš, padlih 8. avgusta 1942. leta v boju s premočnim sovražnikom v Mostju, potem ko je bila četa prvih slovenskogoriških partizanov izdana. Na slovesni seji KS pa so podelili tudi bronasta odličja osvobodilne fronte.

FRANJO HOVNIK

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

Lična oprema spremlja tudi sicer bogato z zemljevidi, preglednicami in fotografijami opremljeno knjigo.

»Rezervni vojaški starešine se morajo še aktivneje kot doslej vključiti v obrambne priprave naše družbe. Skupaj z drugimi dejavniki si morajo prizadevati, da splošna ljudska obramba in družbena samozaščita postaneta zares množično ljudsko gibanje, ki ga člani ZRVS lahko pomembno obogatijo s svojimi izkušnjami in delom v organizaciji in zunaj nje«, je bilo med drugim poudarjeno na eni izmed sej republiške konference ZRVS Slovenije.

In kako se te besede uresničujejo v praksi, smo zvedeli ob nedavnem obisku v občinski konferenci ZRVS Brežice in krajevni konferenci ZRVS »Boris Zihlerl« v ljubljanski bežigrajski občini.

V prvih bojnih vrstah

Ko sva z Janezom Dejakom, sekretarjem občinske konference ZRVS v Brežicah, besedovala o njihovi organizaciji, članstvu, načrtih, željah in uspehih, ni sva mogla mimo dejstva, da je sodelovanje in pripravljenost za sodelovanje v obrambi, varnosti in družbeni samozaščiti že postalo last slehernega člana njihove organizacije ZRVS.

Tako kot marsikje drugje, so tudi v Brežicah uspeli organizacijo ZRVS prilagoditi delegatskemu sistemu in jo postaviti v prve bojne vrste, kar zadeva podružbljanje SLO in družbene samozaščite.

Občinska konferenca ZRVS Brežice združuje kar 11 krajevnih konferenc in sedem aktivov RVS. Skoraj sleherna krajevna skupnost na območju njihove občine ima svojo organizacijo, le v šestih krajevnih skupnostih, kjer nimajo osnovnih pogojev za ustanovitev krajevne konference ZRVS, imajo aktivne. Aktiv RVS pa imajo tudi v brežiški bolnišnici.

Delo RVS v brežiški občini je široko zasnovano. Njihovi člani pa se tvorno vključujejo tudi v obrambne krožke osmih osnovnih šol in šolskega centra.

Ob tem pa seveda ne pozabljajo na strokovno izpopolnjevanje v lastnih vrstah v obliki strokovnih predavanj in praktičnih vaj. Da so za svoje delo zares strokovno usposobljeni zgovorno dokazujejo učni uspehi na vsakoletnih strokovnih izpitih in pa na številnih tekmovanjih, kjer morajo RVS poleg strokovnega znanja pokazati tudi dobršno mero fizične pripravljenosti.

Široko zasnovan delovni program RVS brežiške občine pa nedvomno zahteva tudi dokajšnja finančna sredstva, ki jih skoraj sleherno leto primanjkuje, vendar so jih do sedaj z dokajšnjo mero pripravljenosti in zagnanosti do dela vedno uspešno premostili.

Tudi komisija za informativno propagandno dejavnost in pa kadrovska komisija pri občinski konferenci ZRVS so skupaj z občinskim odborom ZZB NOV, občinskim štabom za TO, oddelkom za LO pri skupščini občine, občinsko konferenco ZSMS in nekaterimi prosvetnimi delavci v osnovnih šolah in šolskem centru obiskovali šole, predvajali filme in seznanjali učence o življenju in delu v enotah JLA.

Seveda so jim pri tem delu pomagali tudi vojak in starešina bližnje enote JLA, ki so jim prikazali življenje v enoti v besedi in sliki takšno, kakršno v resnici je, z vsemi lepimi in tudi zahtevnimi stranmi vojaškega poklica.

»Z vsakoletnim vpisom in odločitvijo mladih v vojaške šole in poklice smo v naši občini lahko, v primerjavi z drugimi, še kar zadovoljni«, pravi načelnik oddelka za LO pri skupščini občine Brežice Lazar Gligič. »saj se skoraj vsako leto odloči v poprečju od sedem do osem mladih za vojaške šole ali poklice.

Seveda smo imeli primer, ko se je odločilo tudi že trinajst fantov, no, pa tudi pet jih je bilo eno 'sušno' leto.

Letos se je za vojaške šole odločilo osem osnovnošolcev in med njimi je kar pet fantov, katerih očetje so člani ZRVS.

Zgledi vlečejo, pravijo, vendar so tem odločitvam mladih »botrovali« tudi dobro pripravljeni obrambni krožki v šolah, ki so v zadnjem času, skupaj z obrambnimi dnevi in s tvornim sodelovanjem RVS, dobili tudi novo vsebino.

Letošnja republiška akcija »Nič nas ne sme presenetiti«, v katero so se vključili tudi RVS brežiške občine, jih ni našla nepripravljene. Kljub vsemu pa so se zavzeto lotili vseh nalog, ki sodijo v to akcijo, pa vendar se zdi, da so z delom pri tej akciji še najbolj uspešni na Bizeljskem, kjer se lahko pohvalijo, da so skoraj tri mesece pred zaključkom akcije že popolnoma pripravljeni in jih že danes ne more prav nič presenetiti!

Tone Urbas

PRIZADEVNOST, DISCIPLINIRANOST?

To sta dve izmed številnih vrlin, ki jih imajo rezervni vojaški starešine v Ptuju kot tudi v vseh 25 krajevnih skupnostih v občini, kajti v vseh KS so sprejeli dokaj obsežne akcijske načrte, ki jih bodo tudi v celoti uresničili ter tako dokazali, da jih res ne bo nič presenetilo.

Vse načrte bodo do postavljenih rokov tudi izpeljali. Še več. Sedaj v polnem času bodo precej svojega časa namenili za strokovno izobraževanje. Svoje znanje pa bodo prenašali tudi na druga področja, zlasti v SLO in CZ. Velja zapisati, da že sedaj mnogi rezervni starešine aktivno delajo v družbenopolitičnih organizacijah v KS, kjer živijo, so celo nosilci vseh družbenopolitičnih akcij kraja, vasi, zaselka.

Franjo Hovnik

Z vztrajnim delom do uspehov

Predsednik krajevnih konference ZRVS »Boris Zihlerl« Asim Fehimović

Lani so v bežigrajski občini, na območju krajevnih skupnosti Boris Kidrič, ustanovili še eno krajevno skupnost Borisa Zihlerla. Tako so dobili tudi RVS, ki živijo na območju krajevnih skupnosti Borisa Zihlerla, svojo organizacijo.

»Začetne težave pri ustanovitvi nove organizacije«, pravi predsednik krajevnih konference ZRVS »Boris Zihlerl« Asim Fehimović, smo dokaj hitro in uspešno premostili, kajti moram reči, da smo imeli veliko sreče tudi s kadri, ki so prišli v našo organizacijo.

Ce že vprašujete za pridobitve, ki naj bi jih prinesla reorganizacija prejšnje krajevnih skupnosti v delo naše organizacije ZRVS naj povem to, da v manjši organizaciji RVS lažje sodelujemo z vodstvom in posamezniki, dobro se poznamo med seboj in tako tudi lažje, predvsem pa uspešnejše delamo.

Vse naloge, ki jih naši organizaciji nalaga letošnja republiška akcija »Nič nas ne sme presenetiti«, lahko rečem, da smo že skoraj v celoti uresničili. Organizirano in uspešno nastopamo v krajevni skupnosti v številnih akcijah, ki so predvidene v okviru programa SZDL, poleg tega pa so prav naši člani ZRVS v številnih primerih tudi nosilci posameznih akcij, oziroma mentorji. Imamo namreč še posebej začrtano delo zunaj krajevnih skupnosti, seveda skupaj z družbenopolitičnimi dejavniki v krajevni skupnosti. V ta program sodi tudi delo z mladino v osnovni šili Borisa Zihlerla in pa delo z mladimi, ki so zunaj šol. Pripravljamo pa se tudi na široko

zasnovano akcijo, kako organizirati in strokovno usposobiti tudi ostale krajeve naše krajevnih skupnosti, ki še niso zajeti v nobeno izmed oblik strokovnega vojaškega izobraževanja.

S koncepcijo SLO smo dobili mi v krajevnih skupnostih veliko nalog, ki zadevajo vprašanja obrambe. Razumljivo je, da od nas veliko pričakujejo. Pred nami je zares veliko del in nalog in uspešno jih bomo uresničili le, če se bomo tudi sami izobraževali.

Okoli 92 odstotkov vseh RVS naše krajevnih skupnosti se je letos udeležilo strokovnih predavanj, prikazov filmov ter praktičnih in teoretičnih izpitov, vendar s tem še vedno nismo zadovoljni. Zadovoljni bomo šele takrat, ko bo udeležba polnoštevna.

Tovariš Tito je namreč ob neki priložnosti dejal, naj živimo in delamo tako, kot da sto let ne bo vojne, nanjo pa naj se pripravljamo, kot da bo jutri. Mislim, da smo ponekod prvi del tega stavka vzeli dobesedno zares, na drugi del pa nekoliko pozabili.

V naši organizaciji RVS si prizadevamo, da delo, predavanja, seminarji, izpiti... ne bodo neka oblika prisile, pozvana s pozivi, temveč, da bo naša organizacija ZRVS sama privabljala RVS v naše vrste. Prav zato nameravamo že letošnjo jesen obogatiti naš zabavni in športni del življenja, ki ga bomo popestrili z raznimi srečanji iz sosednjih organizacij ZRVS.

Težave? Seveda jih imamo! Tako kot povsod. Vemo, da so naši člani obremenjeni s številnimi nalogami v naši organizaciji, v KS, v družbenopolitičnih organizacijah KS, občine... Da ne govorimo o delovnih organizacijah. Delo v naši organizaciji je zahtevno, zahteva človeka. Polovičarstva v ZRVS ni! Zatorej bomo v prihodnje stremeli za tem, da se zadolžitve ne bodo grmadile na enem človeku, temveč, da bo za sleherno delo odgovarjal le eden.

V naši organizaciji RVS nas sleherni član zanima kot človek, kot tovariš. Zanimajo nas njegove težave, s katerimi se srečuje pri svojem delu... Slehernemu skušamo z besedo, z dejanjem pomagati, kajti želimo, da bi naš sleherni član spoznal v naši organizaciji, da je ta organizacija del njega in on del celote. To mislim, da je še posebno velika vrednota.

Letošnja akcija »Nič nas ne sme presenetiti« je dobro načrtovana. In povsod tam, kjer so se je lotili resno in prizadevno, se lahko že sedaj pohvalijo z vrsto uspehov. Tako pa bi morali storiti prav vsi, kajti vsi skupaj smo dolžni braniti domovino«, je še posebej poudaril Asim Fehimović.

Tone Urbas

Povod za ta sestavek mi je dala 35. obletnica nacističnega pokola v Gabrovici v Slov. Istri 28. 5. 1979. Nacističnim in fašističnim zločincem je poveljeval esesovski sturmbannführer dr. Ernst WEIMANN, ki je nastopil po 35 letih na procesu proti gestapovskemu zločincu Druschkeju v Heidelbergu v ZRN kot njegova obrambna priča.

Kot je poročal dopisnik Primorskega dnevnika Ivan FISCHER 2. junija t. l. v 124. številu tega lista, se je po dveh letih pripravih v Heidelbergu v ZRN po prijavi Franca KORITNIKA končno začel proces proti zločincu Klementu Druschkeju, medvojne poveljniku gestapovske postaje na Jesenicah, za zločine storjene proti slovenskemu ljudstvu na tistem območju.

Fischer ugotavlja, da je obilica nespornih dokazov onemogočila nemškimi pravosodnim oblastem, da ustavi kazenski pregon in da vodita sodni dokazni postopek državni pravnik Münstermann in kriminalistični inšpektor Faller. Pri tem nas kot bivše borce NOV in žrtve nacizma presenečajo piščeve nedvomno upravičene domneve, da nemško sodišče najbrž ne bo kaj pridalo upoštevajoč dokaznega gradiva, ki so ga zanj zbrali in mu ga poslale jugoslovanske pravosodne oblasti, še bolj pa nas vznemirjajo njegove ugotovitve, da je sodišče med preiskavo in v dokaznem postopku zaslišalo kot priče (najbrž v obrambo Druschkeja – domneva pisca?) mnoge bivše nacistične, med katerimi sta tudi Druschkejeva predstojnika Helmuth Koschark, poveljnik nacistične varnostne policije in varnostne službe na Bledu, in vladni oz. okrožni svetnik na Koroškem dr. Ernst Weimann, policijski podpolkovnik in SS obersturmbannführer.

Pri tem moram, že preden načem bistvo problema, ugotoviti, da je bilo o Druschkejevi zadevi že veliko povedanega in napisanega v slovenskih javnih občilih, zato ne nameravam razpravljati o njej, pač pa o problemu pregona vojnih in drugih zločincev nasploh in o priči, zločincu dr. Ernstu Weimannu še posebej, ker zasluži tako zaradi vloge, ki jo je odigral v nacistični okupaciji, kot zaradi pomanjkanja podatkov to le delno omogočeno.

Da bi nam bila zločinska dejavnost Weimanna jasnejše predstavljena, si najprej ogledimo, kdo je bil dr. Ernst Weimann in kakšno vlogo je igral in kakšne dolžnosti je opravljal v nacistični okupaciji politiki na Slovenskem. Seveda bi bilo prav tudi širše osvetliti njegovo mesto v nacističnem hierarhičnem redu in mračnem svetu, da bi bila njegova dejanja pri nas jasnejše opredeljena. Žal pa nam je zaradi pomanjkanja podatkov to le delno omogočeno.

★

Dr. E. Weimann je bil rojen 5. avgusta 1906 v Pletfersdorfu v Nemčiji. Na Koroško je prispel kot zaupni nacistični vladni svetnik po prik-

Dr. E. Weimann – Druschkejeva priča

Njegovi zločini v Gabrovici

ljučitvi Avstrije k Nemčiji (Anschluss) 1938. leta in postal, kot ugotavlja dr. Tone Ferenc v Borcu št. 11/76 – str. 590–591, vodja urada državne policije v Celovcu. Julija 1943 je bil premeščen za poveljnika varnostne policije in varnostne službe v Žitomir v Ukrajino, vendar je ostal tam le do septembra 1943, ko ga je dr. Ernst Kaltenbrunner, predstojnik RSHA premestil v Trst in mu poveril tam enake dolžnosti. Konec maja 1944 je bil Weimann premeščen v Galatz v Romunijo na enake dolžnosti, od koder pa se je, kot kažejo nekatera dejstva, že pred zlomom nacizma in angloameriško okupacijo vrnil na Koroško in se s tem izognil ujetniškemu taborišču ter morebitnim preiskavam.

Medtem se je Weimann, ob nacističnem napadu na Jugoslavijo, 12. aprila 1941 v Celovcu poročil s Slovenko Julijano Razpotnik (Raspotnik), rojeno 1916 v Rudnem pri Velikovem. Po poroki sta Weimannova stanovala v vili zagrizenega nacističnega Rudolfa Schindlerja v Krumpendorfu, Kaiserallee št. 28 pri Vrbskem jezeru. To ima pomembno vlogo v Weimannovem delovanju, ker je Schindler ne le še živ in lastnik te vile, temveč uživa v Celovcu tudi pomembno častno mesto dvornega svetnika in je predstojnik okulističnega oddelka v celovski deželni bolnišnici, hkrati ima tudi zasebno okulistično ordinacijo v Kolodvorski ulici. Weimannova sta se sicer po odhodu angloameriških čet iz Avstrije jeseni 1955 preselila iz Avstrije v ZRN in se novembra t. l. za stalno naselila v Bad-Godesbergu/Mehlen, Siegfriedstrasse št. 2, kjer stanujeta, kot kaže, še sedaj. Od tam tudi v poletnih mesecih pogosto obiskujeta družino dr. Schindlerja v Krumpendorfu.

Žal mi je premalo poznano Weimannovo delovanje proti Koroškemu Slovincem in tamkajšnjemu NO gibanju, da bi mogel konkretnije opredeliti in oceniti njegovo skoraj petletno delovanje na tistem območju. Toda, sodeč po okrutni vlogi, ki jo je odigral od septembra 1943 do konca maja 1944 na Primorskem v Istri in Trstu, je mogoče zanesljivo sklepati, da Weimann tudi na Koroškem in Gorenjskem ni prizanašal protinacistom, kar je povsem logično, saj mu sicer nacistični vrhovi ne bi bili zaupali tam tako odgovornih policijskih dolžnosti, če ne bi bil užival njihovega zaupanja.

Weimannov pokol v Gabrovici v slovenski Istri, 28. maja 1944

Vloga dr. Weimanna kot poveljnika nacistične varnostne policije in varnostne

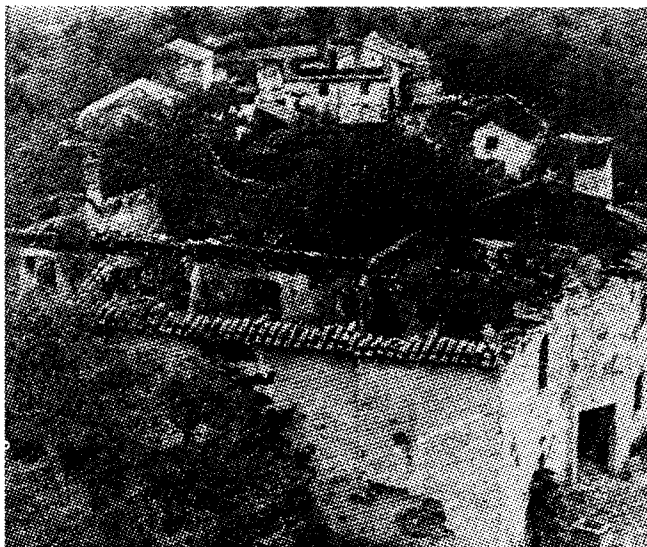
službe ni bila sicer v nacistični hierarhiji in politiki teroriziranja primorskega in istrskega prebivalstva edino odločujoča, vsekakor pa je bila zelo pomembna. Pri njenem ocenjevanju ne moremo in tudi ne smemo mimo množičnih pobojev, obsežnih ropanj, požiganj in pu-

renc, pobitih 9 ljudi, izropanih in požganih 48 hiš, aretiranih in odpeljanih 10 moških in 5 žensk, izmed katerih so pozneje mnoge pobili v Rižarni.

O pokolu v Gabrovici in Weimannovi vlogi v njem je tedaj poročal predstojnik po-

Hiša, v katero so Nemci 30. aprila 1944 zaprli ljudi v Lipi in jih pobili. Nemški vojaki brskajo po imovini žrtev.

Tominje po strahotnem nacističnem pokolu in požigu 18. maja 1944

stošenj februarja 1944 na Krasu in v Vipavi (Komen in Branik), konec aprila in v začetku maja 1944 v Lipi, Podgori, Čičariji in Brkinih. Konec maja pa v Gabrovici v slovenski Istri, ko je bilo pod njegovim neposrednim poveljstvom, kot potrjujejo tudi italijanski fašistični dokumenti, ki jih je odkril in objavil že omenjeni dr. Tone Fe-

sebnega italijanskega fašističnega inšpektorata javne varnosti za Julijsko Krajino Giuseppe Gueli šefu policije italijanske fašistične republike v Madero naslednje:

»V noči od 27. na 28. t. m. (maja 1944 – op. pisca) in ves dan 28. so oddelki nemške policije in vojske s pomočjo ene čete obmejne milice in s

sodelovanjem oddelka tega posebnega inšpektorata uprizorili široko akcijo čiščenja v coni Dolina-Gabrovica-Dekani.

Aretili so deset moških in 15 žensk, ki so zagotovo osumljeni partizanske dejavnosti in zaplenili v neki jami ter pod zemljo strojnico, orožje, strelivo, razstrelivo, obleke, oblačilne predmete in mnogo propagandnega materiala.

Nekega partizana, ki so ga dobili, da je v neki jami stražil veliko skladišče oblačilnih predmetov, so ustrelili na kraju samem.

Po ukazu podpolkovnika Weimanna, ki je sam vodil akcijo, so zažgali vas Gabrovico. (Tone Ferenc, Satan, njegovo delo in smrt, Borec št. 5/74, str. 284–289).

Nacistična in fašistična maščevalna »očiščevalna« akcija proti partizanskemu središču Gabrovici je sledila – podobno kot dva dni prej proti Beki in Ocizli – kot posledica čedalje bolj učinkovitih napadov enot istrskega odreda, čete VDV in partizanov iz italijanskega bataljona Alma Vivoda na nemške vojaške objekte in živo silo na območju Malega Krasa, in slovenske Istre ter ob dohodih v Trst z vzhodne in južne strani.

Povsem nesporno je tudi, da sta nacistična in fašistična ovesčevalna služba bolj ali manj ugotovili, kakšno vlogo igra Gabrovica v NOB in da so nacisti izrabili kot povod za teroristični vandalski napad na vaščane prav partizanske napade v prejšnjih dneh, zlasti pa miniranje električne razdelilne postaje pri Orehu v noči na 28. maj.

Pri uničevanju vasi in pobijanju ljudi so se podobno kot 30. aprila 1944 v Lipi in 18. maja v Brkinih vrstili strahovito pretresljivi in kruti prizori, saj so Weimannovi nacistični teroristi večino žrtev (6 od 9) žive sežgali. Naj te zaradi nesporne dokazne vrednosti imensko navedemo iz seznama, objavljenega v Kopru 28. maja 1977 v knjižici Gabrovica 28. 5. 1944 – 28. 5. 1977, kjer so na straneh 115–117 vpisana imena naslednjih žrtev:

1. Jože IVANČIČ, rojen 1899 (živ sežgan 28. 5. 1944)
2. Ivan IVANČIČ, rojen 1866 (živ sežgan 28. 5. 1944)
3. Marija IVANČIČ, rojena 1873 (ustreljena 28. 5. 1944)
4. Lazar KRIŽMANČIČ, rojen 1887 (ustreljen 28. 5. 1944)
5. Nerina KRMAC, rojena 1939 (ustreljena na postelji 28. 5. 1944)
6. Ana MAVER, rojena 1864 (živa sežgana 28. 5. 1944)
7. Marija MAVER, rojena 1873 (živa sežgana 28. 5. 1944)
8. Jože NOVAK, rojen 1883 (živ sežgan, 28. 5. 1944)
9. Ivan PURGER, rojen 1864 (živ sežgan 28. 5. 1944)

Kot je razvidno iz rojstnih podatkov so bili med žrtvami en otrok (deklica, stara dobra štiri leta) in 4 starejši od 70 let.

Nabolj mučno je odjeknila med ljudstvom v Istri, na Krasu in v Brkinih smrt Nerine Krmac, manj kot 5 let stare deklice, saj je ta močno pretresla elementarni človeški čut in prizadela prav tisto

človekovo bistvo, njegovo istovetnost ali identifikacijo, ki ga loči od drugih živih bitij, saj je bilo pri tem izzvano vprašanje, ali je človek v fašistični in nacistični uniformi sploh še človek?

Kako je ta dogodek mučno odjeknil dokazujejo doživljaja domače aktivistke Zofke Bukovec-Vesne, ki je pekel požiga vasi preživela v skrivališču nad vasjo, potem pa je v spominih na Gabrovico, objavljenih v že omenjeni knjižici, zapisala tudi:

»Odpravila sem se iz skrivališča in odhitela proti vasi. Ubogi vaščani so z grozo zrl v plamene in pogorišča! Iz hiše Franca Ivančiča-Luke pa je Marija Krmac prinesla na rokah mrtvo svojo edino 5-letno hčerko in kot iz uma kričala:

»Nerina, moja Nerina...!«

Glas o surovih nacističnih in fašističnih izpriječih, ki na najbolj okrutne načine pobijajo tudi otroke, je okoli 20. junija 1944 zabeležil tudi namestnik politkomisarja Istrskega odreda Janez Magister-Zan, ko je na območju Trseka, Bočajev in Boršta obiskal I. odredov bataljon. Zato je ob povratku v Brkine pisal sestri Erni, ki je bila tudi partizanka na Dolenjskem tudi tole:

»Ljudje trpijo zaradi nasilstev italijanskih fašistov, a ne klonijo. Pred časom so fašisti v Gabrovici ustrelili v glavo najlepšo 5-letno deklco. In ko jo je mati našla mrtvo, je deklica držala v rokah cunjco, s katero si je pred smrtjo brisala kri. Junaške matere pa tudi to ni zlo-milo...!«

Sklep

Po 35 letih so čas in solze izmili bolečine iz trpečih in krvavečih človeških src. Ostali pa so bridkosti polni spomini na strašne dni, ko je sovražnik okrutno pobijal tudi naše otroke in stare ljudi in ko je v plamenih gorela kri naših najdražjih. Kot neme priče tedanjih grozot še vedno štrlijo v nebo ožgani zidovi stare Gabrovice, spremenjeni, kot je prav, v spominski park. In čeprav smo poskušali hudodelcem odpuščati, nas ob spominih na tiste dni na dnu vesti, ob meji pozabe še vedno zaskelijo komaj zaceljene rane.

Toda ob ugotovitvi, da se veliki esesovski zločinci, kot so dr. Ernst Weimann v ZRN, Ernst Lerch v Avstriji, Paul Walther in drugi v ZRN, nekažnovani svobodno sprehajajo, vse te bolečine ponovno ožive. Komaj zaceljene rane se spet odpro, iz njih pa se izvijejo še strašnejše muke, ki nam same po sebi zastavljajo vprašanje:

Ali bomo morali spričo potuhte in popustljivosti pristojnih oblasti do zakrknjenih starih esesovskih zločincev ponovno doživeti vojno, v kateri nam bodo novi fašisti in nacisti spet pobijali najdražje in požigali domove, da bi lahko spoznali, da toleranca proti njim nedopustno vzpodbuja regeneracijo nacizma, fašizma ipd?

Ali bomo pravočasno in odločno nastopili proti njim in jim te nakane preprečili?

Maks Zadnik

STANDREŽ

Odkritje spomenika padlim

V soboto, 9. junija, so na pokopališču v Standrežu odkrili grobnico Jožetu Jermanu iz Cerkljanskega vrha, Franu Thalerju iz Spodnjih Danj in Antonu Mraku in Dolenjega brda pri Škofji Loki, ki so jih zadeli četnikovi strelci v maju 1945, tik pred koncem vojne. Slovesne komemoracije so se udeležili vidnejši predstavniki oblasti, DPO občine Nova Gorica, generalnega konzulata iz Trsta, lokalnih oblasti, borčevskih organizacij Gorice, Standreža ter sosednjih občin, dalje Nove Gorice, Šempetra, Vrtojbe, Mirna, Bukovice in drugih krajev.

Zvrstilo se je več govornikov, med njimi župan goriške občine Pasquale De Simone, ki je poudaril, da je v Standrežu končno le prišlo do realizacije odkritja spomenika padlim v 2. svetovni vojni.

Danilo Nanut in Milan Pelicon, predstavnika sekcije ANPI iz Standreža, sta izrazito poudarila velik pomen zblizanja narodov in narodnosti, našo odprto mejo, Osimski sporazum ter še posebno problemu globalnega zakona o zaščiti slovenske manjšine v Italiji.

Stojan Fakin, organizacijski sekretar občinske konference ZKS Nova Gorica, je prisotne prisrčno pozdravil v imenu SO in DPO, orisal prehojeno pot in poudaril prispevek italijanskih partizanov v skupnem boju za osvoboditev izpod fašizma. Dejal je, da je Osimski sporazum tisti akt, ki pomeni dejansko prelomnico med našima državama. Sporazum odpravlja še zadnji kamen spotike, kot ostanek zadnjega svetovnega konflikta, in daje možnost skupnega prijateljstva in sožitja obeh dežel.

V kulturnem programu je nastopal domači pevski zbor »Oton Župančič« ter recitatorji. Slovesne komemoracije se je udeležilo več kot 200 borcev NOV, med njimi svojci padlih, člani ANPI ter domačini iz Standreža. Priprave in izvedbo ter odkritje spomenika so omogočili občinski odbor ZKB NOV Nova Gorica, vsedržavno združenje italijanskih partizanov – pokrajinski odbor ter sekcija iz Standreža.

LEOPOLD KOTAR

Del udeležencev ekip pred pričetkom tekmovanja

JESENICE

Skrb za pomnike NOB

Občinski odbor ZKB NOV Jesenice ima v svojem akcijskem programu predvideno med drugim tudi prizadevanja za postavitev oziroma obnovo spominskih obeležij, izdelavo njihovih osnutkov in podobno. V okviru tega si prizadevajo, da bi na Jesenicah postopoma uredili muzej NOB in podpirajo prizadevanja za ureditev muzeja revolucije v Begunjah. Postaviti želijo spominsko obeležje padlim borcem v Podkorenu. Obnovili bodo obeležje v Javorniških rovtih. Spominsko obeležje ob novi cesti na Poljane je že urejeno. V teku so tudi prizadevanja, da zadevo spomenika v Kranjski gori ustrezno rešijo. Sodelovali bodo pri načrtovanju spomenika štirim herojem v železarni Jesenice. Na podlagi določil ustreznega družbenega dogovora se bodo trudili, da bodo vsi spomeniki, spominska obeležja, grobovi in grobišča ter partizanska bolnišnica na Mežaklju stalno ustrezno oskrbovani. Odpravili bodo tudi nekatere napake, kot so zamenjave imen in datumov, ki so nastali pri izdelavi nekaterih obeležij. Razen tega bodo poskrbeli, da postavijo ustrezna obeležja tam, kjer jih še ni, za razne akcije, odločitve, uspešne boje, sedeže nekaterih enot in podobno.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Proslava invalidov

Ob 10-letnici delovanja Zveze društev invalidov SR Slovenije je bilo v soboto v Šiški veliko slavlje, ki se je začelo že dopoldne z jubilejnim občnim zborom.

Popoldne je bila slovesna akademija. Slavnostni govornik je bil pokrovitelj prireditve, predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije tovarš Vinko Hafner. Poudaril je pomen zveze, obenem pa tudi skrb za invalide, večjo socialno varnost, predvsem pa večjo varnost pri delu, saj se število delovnih invalidov v naši republiki poveča za 5 odstotkov letno.

Po končani podelitvi priznanj in zlatih značk so za udeležence pripravili bogat kulturni program in tovariško srečanje.

JOŽE ČURIN

LJUBLJANA

Iz jarma v svobodo

V dvorani Kluba poslancev v Ljubljani so 15. junija zborovali prostovoljci borci za severno slovensko mejo. Tovariš Tone Fajfar je predsedniku Zveze prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918/19 izročil odlikovanje. V svojem govoru je tovarš Lojze Ude med drugim dejal:

»Ne bi bilo v Mariboru na Trgu svobode spomenika revolucije, če ne bi bilo Maistra in njegovih prostovoljcev. Ne bi bilo Podravje z Meziško dolino in Prekmurjem v mejah Jugoslavije, če ne bi bilo prostovoljcev štajerskega obmejnega poveljstva in Malgajevih prostovoljcev. Ne smemo pozabiti, da so po drugi svetovni vojni veliki zavezniški skupaj s Sovjetsko zvezo sklenili, da po sklepih moskovske konference z dne 1. novembra 1943 postavijo Avstrijo v stare meje. Maribor s Štajerskim Podravjem in Meziška dolina bi bili v Avstriji, Prekmurje bi ostalo na Madžarskem in tudi Gorenjska ne bi bila v mejah Jugoslavije, če ne bi bilo gorenjskih prostovoljcev.

Na spominski plošči, ki so jo vzdali jeseniški prostovoljci s pomočjo jeseniške občinske skupščine na poslopju jeseniške železniške postaje, je napis: »Če v onem času ne bi bilo nas, še večji kos slovenske zemlje bi odtrgal tuji plaz.«

Bili so predhodniki tistega duha, ki je preveval narodnoosvobodilni boj. Obenem se zavedajo, da je šlo v bojih leta 1918/19 predvsem za osvoboditev mejnih Slovencev izpod nemškega in madžarskega gospodstva, za meje nove države, medtem ko je šlo v narodnoosvobodilni vojni 1941/45 za vse: za obstoj slovenskega naroda in za preobrazbo slovenskega življenja v nacionalnem in razrednem pogledu.

Prav je, da se tudi ob 60-letnici teh bojev spominjamo teh dejstev.

Na tem jubilejnim občnem zboru je bila sprejeta tudi resolucija:

»S sklepom vseh treh, v avstrijskem parlamentu zastopanih strani, da bodo odslej reševale vprašanja izpolnjevanja avstrijske državne pogodbe le sporazumno, postaja boj Slovencev in Hrvatov čedalje težji. Ničesar se ne morejo nadejati od strank, ki so tako kapitulirale pred koroškim Heimatdienstom in je tudi socialistična stranka, čeprav večinska, izgubila svojo samostojnost v reševanju nacionalnih vprašanj na Koroškem. To sta dokazala že prva dva zakona, ki sta bila po tem sklepu v avstrijskem parlamentu sprejeta: zakon o posebnem preštevanju in zakon o narodnostnih skupinah. V tem duhu bodo v nadaljnjem izdali vse pravne predpise in odločbe.

Izražamo veliko zaskrbljenost, posebej za obstoj koroških Slovencev.

Razumemo in odobravamo politiko našega državnega vodstva v duhu sklepov Helsinške listine in v duhu neuvrščenosti naše mednarodne politike. Zelo zgrešeno pa bi bilo, če bi ob taki prijateljski politiki nasproti Avstriji upali, da se bodo politične sile, ki obvladujejo avstrijsko življenje in ga bodo za nedolgi čas še obvladovali, odrekale nadaljnjemu germanizacijskemu pritisku na Slovene in Hrvate v Avstriji. Dokler ne bo Avstrija po obveznosti petega odstavka 7. člena in 9. člena avstrijske državne pogodbe z dne 15. maja 1955 pokazala volje in moči, da prepreči delovanje takih nemško-nacionalističnih organizacij, kakor je koroški Heimatdienst, ki se s tako sovražnostjo bori proti izpolnjevanju obveznosti 7. člena te pogodbe, toliko časa bomo videli v Avstriji nemško-nacionalistično, germanizatorsko, nasproti Slovincem in Jugosloviji imperialistično razpoloženo državo.«

POSTOJNA

Vsak trenutek dobro pripravljeni

Na 8. taktično-orientacijskem tekmovanju ekip občinskih organizacij Zveze rezervnih vojaških starešin in Zveze socialistične mladine Jugoslavije, ki je bilo letos v Postojni, je zmagala ekipa iz Ormoža, druga je bila ekipa iz Ptuja, tretja pa ekipa iz Maribora.

Udeleženci so morali najprej rešiti taktično nalogo, nato pa so preizkusili svoje znanje še v poznavanju vojaške teorije, topografije in v streljanju. Pokazati so tudi morali, kako so pripravljani glede telesne vzdržljivosti.

Letos je na tekmovanju sodelovalo kar 55 ekip, praktično iz vse Slovenije. Ekipo so sestavljali po trije člani ZRVS in ZSMS.

FRANJO HOVNİK

SLOVENSKE KONJICE

Konjiški pionirji – odlični strelci

Pionirska ekipa iz občine Slovenske Konjice je postala prvak SR Slovenije v streljanju z zračno puško. Na republiškem tekmovanju, ki je bilo 5. maja 1979 v Ljutomeru, je med štirinajstimi ekipami osvojila prvo mesto. Ekipo so sestavljali pionirji Lovro Kohna, Zdenko Romih in Branko Klevže.

Pa tudi med pionirkami imajo odlične strelke. Irma Kukovič je že na omenjenem republiškem tekmovanju med 43 udeleženkami dosegla deseto mesto in si s tem pridobila pravico udeležbe na državnem prvenstvu.

Ista ekipa iz Slovenskih Konjic se je udeležila državnega prvenstva v streljanju z zračno puško, ki je bilo v Samoboru pri Zagrebu. Med najboljšimi ekipami iz vse Jugoslavije je zasedla častno četrto mesto. Kako zahtevno je bilo to tekmovanje, pove podatek, da je ekipa dosegla 518 krogov, to je samo za dva kroga manj od tretjega mesta za 10 krogov manj od prvega.

Posamezni pionirji so se med 85 nastopajočimi na državnem prvenstvu razvrstili takole: pionir Lovro Kohna je zasedel 10. mesto, Zdenko Romih 11. in Branko Klevže 48. mesto. Pionika Irma Kukovič pa je med 124 nastopajočimi zasedla 33. mesto. Uspeh pionirjev je toliko pomembnejši, ker je dosežen v letu, ko prolavljamo 60. obletnico partije in SKOJ in ko živimo pod geslom »Nič nas ne sme presenetiti«.

Konjiškim pionirjem-strelcem in njihovim mentorjem za te uspehe iskreno čestitamo.

FRANJO MAROŠEK

SEMEDELA PRI KOPRU

Končno bomo imeli dispanzer za borce

Na seji obalnokraškega odbora ZKB NOV v Kopru smo izvedeli, da bo otvoritev novega dispanzerja v Semedeli v torek, 3. julija 1979, ob 9. uri. Ta dan bo odprta tudi razstava grafik slikarja borca iz Španije Garvaya Manole v galeriji Meduza v Čevljarski ulici.

Osrednja krajevna proslava dneva borca bo v Semedeli, kjer se tudi že pripravljajo. Tam bo nastopil mešani pevski zbor iz Tomosa.

Odbor vabi vse občane tudi na osrednje republiško proslavo dneva borca, ki bo na Ostrem vrhu 4. julija letos.

BOGOMIL LILIJ

JESENICE

Zastopniki vseh šol

Srečanja internirancev, političnih zapornikov in izgnancev, ki je bilo 9. junija na kraju, kjer je bilo med okupacijo koncentracijsko taborišče na Ljubelju, so se z jeseniške občine udeležili predstavniki učencev vseh šol. Vodila jih je pedagoška delavka Minka Pesjak, ki jih tudi sicer vodi, kadar se v takem sestavu udeležijo pohodov, srečanj ali drugih spominskih in podobnih slovesnosti. Poleg nje pa so učenci povabili še prvoborko Ivanko Kozar in znanega koroškega borca ter interniranca Srečka Šorlija. Zbrali so se pred spominskim obeležjem na Ljubelju, ki so ga postavili v spomin na umrle v tukajšnji podružnici Mathausna.

BRANKO BLENKUŠ

Delegacija jeseniških šol, ki se je udeležila srečanja na Ljubelju.

Jože Kozmelj, mizar prikojevalec v Litostroju v Ljubljani, sicer pa Taborčan, je dopolnil komaj dobrih petdeset let, ko mu je v nedeljo, 27. maja, smrt nenadoma prerezala nit življenja. Klice za ta, razmeroma zgoden odhod pa leže tudi v najzgodnejših dogodkih NOV v Taboru in mnogih drugih vaseh po Savinjski dolini. Umrli je zadnji iz predvojnega rodu v družini Kozmeljevih, po domače Štrukljevih, v Klovnem pri Taboru.

Neredko je usoda neke družine tako prepletena, da skoraj ni mogoče o posamezniku kaj celovitejšega povedati, če najprej ne spregovoriš o rodu, iz katerega je izšel. Pri Jožetu Kozmelju pa je tako ugotovitev treba sprejeti brez pridržkov. Vse druge iz njegovega doma je vzel že boj proti okupatorju. Tako Jožetova vojna leta kot vseh drugih domačih so vezana na strica Ivana Kozmelja-Gustlna. Ta nenavadno delaven revolucionar se je aprila 1941 vrnil iz Kragujevca. V Srbiji je dotlej delal v vojno-tehničnih zavodih kot mizar. Takoj po vrnitvi, v začetku aprila, se je s samoiniciativno peterico tovarišev povezal v prvo odporiško skupino v kraju. Stric Gustl je bil sekretar. Poleg številnih sodelavcev po bližnjih vaseh je seveda pritegnil vse domače. Od teh pa ni bil med zadnjimi pokojni Jože, ki je takrat komaj prestopil štirinajsto leto.

Jože je bil sokrivalec ročnih bomb in drugega orožja, ki ga je stric Ivan-Gustl s svojo skupino skrivaj prinašal iz nemške sortirnice orožja na Gorici pri Celju. S to povezavo so se vrstile številne druge.

Okoli 26. oktobra 1941 je Jože nanosil sveže slame in rjuhe za ležišča, saj je pri njih, v stari koči, prespal komandant Franc Rozman-Stane z Rudijem Knezom-Silasom in spremljevalcem. Stric Ivan-Gustl je bil namreč v tednih boja na Čreti nad Vranskim (26. oktobra 1941) osrednji terenec, pri Kozmeljevih pa je bila toliko kot glavna javka in zaledni štab, kjer so se pretresale skoraj vse načrtovane akcije. Številne naloge, ki so izvirale iz tega, zlasti kirurške, je stric zaupal mladoletnemu Jožetu, pa sovrstnikom Ivanu Drakslerju in Francu Mastnaku, ki oba še živita. Marsikaj pa je videl in slišal tudi takratni pastirček in sedanji profesor Milan Natek.

Osemnajstega novembra 1941 so v hišo prvič vdrli gestapovci, ki jih je vodil Celjan Kersnik. Stric Ivan-Gustl in nečak France sta pobegnila v ilegalo. Bridko pa je bilo za vse druge domače. Kersnik je najprej okljufal Jožeta, ker mu ni hotel odgovarjati in z ničemer škodovati stricu. Ob tem prvem obisku so odgnali mamo Apolonijo in hčer Milko. Obe sta se vrnili natanko po osmih

Pot Jožeta Kozmelja – zadnjega iz vojnega rodu Štrukljevih

Revolucionarnemu času v ponos

Ivan Kozmelj-Gustl, padel 11. februarja 1943 na Ojstriški ali Čemšeniški planini

Gestapovci so z družinskega posnetka (okoli 1930) Kozmeljevih in Južnovih iz Klovna (Miklavž) pri Taboru izrezali podobo Ivana Kozmelja-Gustlna, da bi ga laže prepoznali. Med sedečimi je druga z leve Ivanova mati, čisto na desni med otroki pa sestra Milka.

tednih preiskovalnega zapora domov (6. januarja 1942). V domači hiši pa nista ostali dolgo. Minilo je komaj dobrega pol leta, ko so 3. avgusta znova pridrvili gestapovci; tokrat so prišli kot izseljevalci.

Kakor več drugih družin v Taboru so Nemci v avgustu pobrali tudi Kozmeljevo mater Apolonijo s tremi otroki. Poslali so jih skozi Celje v taborišče Oswiencim in Neumarkt. Tam je podlegla mati Apolonija in dve hčeri – prvorojenka Milka in mlajša Ivanka. Najmlajši je bil sin Jože.

Stric Ivan-Gustl je bil čez poletje 1942 komisar v Moravški četi. Veliko je pripomogel k naglemu razvoju enote v bataljon. Po novem letu je sodeloval v pripravah na znamenito konferenco KPS za severno Slovenijo v Dešnu na Moravškem (od 19. do 20. februarja 1943). Nekdanji sekretar okrožja Litija Nace Strlekar-Jože se dobro spominja, da je dr. Dušan Kraigher-Jug poleg drugega naložil Gustlnu, da na konferenco privabi aktiviste iz Savinjske doline. Savinčani nov pa ni bilo, ker je Ivan Kozmelj padel takoj potem, ko so ga drugič poslali nazaj na svoj domači teren. Povezovanje terenecv je bilo precej dolgotrajno. Pri tem je neki izdajalec pomagal vranskim orožnikom, da so Gustlna obkolili. Toda nemško poročilo s spoštovanjem govori, da se jim ni vdal. Po prvih strelah so ga zadeli in ni se mogel rešiti. Zrtvoval se je, in čeprav ranjen, ščitil

svojega spremljevalca in kurirja. Uspelo jima je, da sta se umaknila. Spremljevalec Ciril Vehovec-Drago iz Moravč še vedno živi.

Se po smrti je imel okupator veliko težav, preden se mu je dokončno posrečilo, da je ugotovil koga so usmrtili. Gustl seveda ni nosil pri sebi nobenih dokumentov. Del tega je malo pred smrtjo shranil pri Rudiju

Hanžiču v Ojstriški vasi. Ob nobenem pobitem partizanskem funkcionarju se Nemci niso tako zagrizli kot pri Gustlnu, da bi ugotovili njegovo pravo ime. Pri tem pa ves teden niso bili prepričani, da jim je padel v roke človek, za katerim so kar dvakrat razpisali tirnico. Mrtvega so zato nemudoma fotografirali. Zapornikom v Celju in drugod so kazali sliko in poizvedo-

vali za njim. Gustlovi najboljše sodelavki Milki Rančigaj-Brežnovi iz Gomilske so prav tako kazali posnetek zmaličenega junaka. Bilo ji je hudo, a z ničemer ni pokazala zasliševalcem, da Gustlna pozna.

Iz tistih težkih dni v februarju 1942 se je poleg drugih dokumentov o Gustlnu ohranilo dragoceno dokazilo – obrezana fotografija. Gre za posnetek, kakršen je narejen ob posebno slovesnem družinskem srečanju.

Po vseh poizvedovanjih so gestapovci navsezadnje pri sorodnikih izseljenih Kozmeljevih iztaknili takšno upodobitev vse družine. Aktivnostovo glavo in doprse so izrezali, da je ostala le leva roka na skupinskem posnetku. S tem plenom so odhiteli v mrtvašnico na Vransko. Izrez s fotografije jim je bil ob pomoči slabičev dokončno potrdilo, da je pred njimi mrtvi Ivan Kozmelj.

O Ivanu Kozmelju je treba še marsikaj povedati. Kakšen človek je bil komisar in aktivist Gustl! Tudi nečak Jože mu je bil v marsičem podoben. V taborišču se je dogovoril s tovarišem svojih let Mirkom Kukmanom za pobeg. In fanta sta nato res skupaj pobegnila iz osrednje Nemčije. Prav malo je manjkalo, da se nista uspešno rešila taborišča Neustieft pri Fühsofenu na Bavarskem. Na pot sta se podala 12. decembra 1942. Mirko je bil iz Trbovelj in brat znane partizana Janeza Kukmana-Duška, ki je umrl kmalu po vojni.

Mlada begunca iz taborišča sta z vlakom potovala z Bavarske v domovino, seveda skrivaj. Do Celja je šlo vse po sreči. Bila sta pač v starosti, da nihče ni bil pozoren nanju. Jože še ni znal nemško. Zato je med potjo igral mutca. Saj je za oba govoril Kukman, če le ni šlo drugače... Iz Celja sta odšla peš domov v Savinjsko dolino. Šele v Levcu sta postala sumljiva nekemu policistu. Ta ju je vzel »v pretres«... Ker se nista mogla legitimirati, sta malo pred dosegom svobode morala nazaj – najprej v Celje in nato v še hujše taborišče – v Traunleiten. Čez čas je Jožeta vzel k sebi nek kmet, da mu je pomagal na posestvu. Ni bil nacist. Tako je fant ob vsem gorju spoznal tudi poštene Nemce.

Od vse Kozmeljeve družine je samo Jože ali Pepi preživel vojno. Razpadajočo domačijo so, enako kot družino, hudo zdelala okupacijska leta. Posestvo in stavbe je upravljala družina komisaričinega oskrbnika.

Dom Kozmeljevih je sameval do konca vojne in še nekaj časa po osvoboditvi, dokler se ni vrnil v razpadajočo domačijo Jože – edini od vseh. Ko je odslužil vojaški rok, se je zagrizel v delo in z velikimi težavami obnavljal dom, ne dosti zase, bolj za novi rod Kozmeljev.

Domačija, ki je med prvimi toliko žrtvovala, si dolgo ni mogla opomoči. Pa tudi nobenega obeležja ni na hiši. Prav tako ga ni pri brvi čez potok Konjščico, kjer je bila ustanovljena prva odporiška skupina, ki je bila hkrati tudi prva v vsej Savinjski dolini. Stare koče in prav tako stare hiše, kjer je prespal komandant Stane, seveda ni več. Oboje so po osvoboditvi podrli. Ob njej je novi dom. Tudi kozolec je vzel čas. Le hlev, po svoje značilni savinjski morof, je v glavnem še tak, kot je bil. Stavba nakazuje dvorišče, kjer je bila leta 1941 ob vsem drugem tudi osrednja javka za vse enote Štajerskega bataljona.

Tako je živel Jože. Ni pehal navzgor, ni naglaš svojih zaslug, ne zaslu njegovih. Tudi to je bilo zanj značilno... Dolga povojna leta je delal dovolj težka dela v ljubljanskem Litostroju. Ni pritoževal nad vsa dnevno vožnjo v oddaljeno tovarno. Pri tem pa za njim hodile vse vojne težave in taborišče. Ali prav počasi ga je spodjedala dovolj huda preteklost. Zdaj so ga težave zmogle. Ni se lahko vdati v misel, da so ga zmogle nepreklicno. Pokopali smo ga, a veliko je stvari, ki jih ne smemo zabrisati. Kakor so bila pota Kozmeljevih večstranska jih je življenje spelo v nerazdružljivo usodo, vezano na NOV.

Jože je v dogajanje za obstoj našega ljudstva vstopil kot otrok, a vso vojno je preživel kot mož.

Vlado Habjan-Jan

Domačija Kozmeljevih, po domače Štrukljevih, v Klovnem pri Taboru. V hlevu levo je Ivan skrival orožje. V sredini je stari dom, desno pa hiša, ki jo je novi gospodar Jože sezidal po vojni. Aprila 1941 je tu nastala prva taborska odporiška skupina.

Gorica pri Celju. V letu 1941 je bila v gozdu levo okupatorjeva sortirnica orožja, ročnih bomb itd. V ozadju je graščina Zalog. V gozdu na levi je bil zakopan lesen zaboj, mrtva javka, kamor so izvedenci, med njimi podporočnik Ivan Strojjan, nosili orožje iz okupatorjevih sortirnic.

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

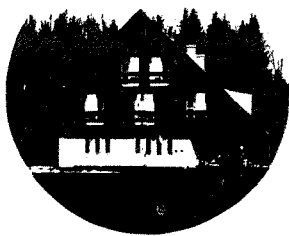
MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 29-841
Telex 31420 YU KIP
Telefoni račun 50103-901-33238

Vsak graditelj želi čimbolj zaščititi lesene dele stavbe. In če dosežemo pri tem še lepšo zunanost zgradbe, govori samo v prid uporabi zaščitnih premazov in konzervirnih sredstev za les.

LESOL

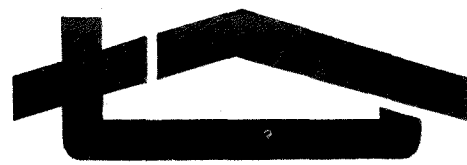
Ki jih izdeluje Tovarna barv in lakov COLOR v Medvodah pri Ljubljani.

NAMEN: Lesol je zaščitno premazno sredstvo za les za zunan in notranji. Je brezbarven ali prozorno obarvan (toniran) ter vsebuje dodatke proti gnitju in plesnjenju lesa. Premaz Lesola pusti na lesu odprte pore, les diha, premaz pa se zaradi tega ne lušči ter je odporen proti vremenskim nepravilnostem. Brezbarvni Lesol ohrani naravno strukturo lesa, tonirani pa mu daje dekorativno estetski videz. Uporaba: Za notranje premaze lesa je potreben dvakratni, za zunanje pa prikritni premaz z Lesolom. Zunanje premaze delamo samo s toniranim Lesolom, ker brezbarvni na soncu posivi. Notranje premaze pa lahko delamo z brezbarvnim ali pa s toniranim.

Lesol nanašamo nerazredčen s čopičem, brizgalnikom ali tudi z umakanjem. Nevskani Lesol po približno 15 minutah po premazanju odstranimo s čisto gobico, kipo ali tudi čopičem. Pred uporabo in med delom moramo Lesol premešati. Sušenje: Lesol suši normalno 24 do 30 ur in zato dajemo praktično po tem času ali tudi po dveh dneh naslednji premaz. Osušeni Lesol nima neprijetnega duha. Izdatnost: 6-8 m²/kg. Podlaga: a) novi les: biti mora normalno suh, očiščen, smolo odstranimo z nitro razredčilom. Trdi les (tropski hrast) zelo slabo vpija, zato ga običajno premešamo trikrat s toniranim Lesolom. Les iglavcev zaradi svoje strukture neenakomerno vpija, zato je za egalizacijo potreben naprej premaz z brezbarvnim, nato šele s toniranim Lesolom.

b) stari les: od sonca ožgani — obledeli les naprej očistimo, nato premešamo s toniranim Lesolom dva- do trikrat. Les s starimi premazi je potrebno naprej obrusiti do golega, stare iztrošene premaze Lesola lepo očistimo, lahko tudi malo zbrusimo in nato premešamo z Lesolom. Na željo kupca in pri primerni količini napravimo tudi specialne tone Lesola.

GRADBENO

OBRTNO

PODJETJE

TRNOVO

LJUBLJANA, OPEKARSKA 31

TELEFON: 20 878

TEHNIKA TREBNJE

TEHNIKA — LJUBLJANA n. o. sol. o
Industrija gradbene keramike Trebnje

SINTER

keramične ploščice
IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

- Izredno trdoto in odpornost glazure
- Izredno upogibno trdoto
- Odpornost na vremenske vplive, temperaturo sonca, ter popolno odpornost na mraz
- Odpornost na kisline in luge
- Odpornost na mehansko obrabo
- Uporabnost

Izvedba:

Dimenzije:

- 6-7 po MOSH lestvici
- 300-400 kp/cm²
- upijanje vode 1-3%
- ustreza JUS, po naročilu izdelujemo popolno kislinsko odporne ploščice
- zaradi izredne trdote in debeline plasti glazure je le-ta skoraj neuničljiva
- za zunanje in notranje oblaganje
- za tla in fasade
- za industrijo in gospodinjstva
- za balkone in terase
- za posebne namene (nedrseče ploščice)
- glazirane in neglazirane v naravni rdeči in črni barvi
- gladke in nazobčene
- 200 x 200 x 10 in 100 x 200 x 10 mm kalibrirane v 5 nazivnih področjih +0,4 mm

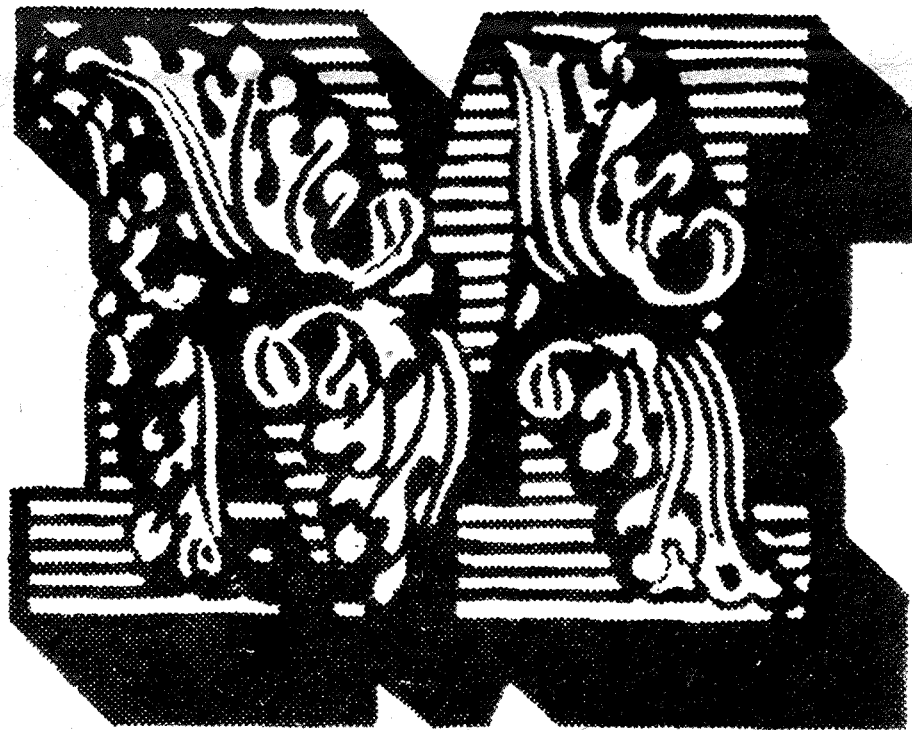
paloma

higienski
papirji

brisače

sladkogorska

tovarna
pogrebne
opreme

MENINA

61240 kamnik, šmarca 32/B

telefon: h. c. 831-607, 831-610; komerciala 831-027
telegram: menina kamnik
tek. račun: 50140-601-32127

ACK

Delovna organizacija
INDUSTRIJA — VELETRGOVINA
ADRIACOMMERCE
EXPORT-IMPORT, n. sol. o.
66000 KOPER, JLA 25 a
JUGOSLAVIJA

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB
KOPER, JLA 25/a
Tajništvo: 22-683
Gospodarsko-računski sektor: 21-057
Splošno-pravni sektor: 26-267
Telex: 34-111

TOZD Trgovina ADRIA Koper, n. sub. o.
66000 Koper, JLA 25/a
Izvoz-uvoz široke potrošnje: 22-171, 21-146
Koper, Vojkovo nabrežje 30
Telex: 34-129
Žiro račun:
Izvoz-uvoz: opreme, rezervnih delov, kemikalij:
21-734, 24-165, 21-059

Izvoz-uvoz: živine, mesa in mesnih izdelkov: 21-050
Izvoz-uvoz: lesa in lesnih izdelkov: 22-590

TOZD Proizvodnja ELEKTROPLAST koper,
n. sub. o. — 66000 KOPER, JLA 25/a
Upravno-komercialni sektor: 22-470

Žiro račun:

PROIZVODNI OBRATI:
Obrat Tovarna električnih aparatov
66215 Divača, Kraška c. 79, Tel.: 74-546, 74-547
Obrat Industrija preciznih izdelkov
66310 Izola, Cankarjev drev. 15, Tel.: 71-343

POSLOVNE ENOTE
Ljubljana, Celovška 268
Telefon: 554-041, 554-053, Telex: 71-343
Skladišče: 558-789

Zagreb, Savska c. 41/IX
Telefon: 511-505, 511-523, 518-917
Telex: 21-788
Trgovina: 512-003, 513-705, 115-923

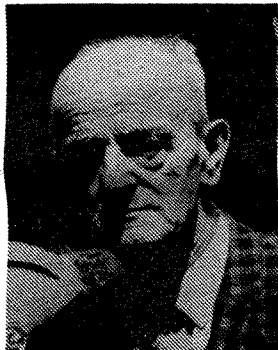
Beograd: Stanoje Glavaša 8
Telefon: 520-716, 323-315, 321-522
Telex: 11-580

Skopje: Cvetan Dimov 147
Telefon: 262-028

Janez Pavlovčič

Januarja letos smo se na dovškem pokopališču zadnjič poslovili od tovariša Janeza, enega prvih revolucionarjev in organizatorjev NOG na Dovju in Mojstrani. Že v poletju 1941 je skupaj z Jakom Rabičem in drugimi vodil organizacijo OF na Dovju. Bil je duša upora v tem kraju 16. decembra leta 1941. Odšel je med partizane in se udeležil bitke na Stolu, ki jo je vodil Cankarjev bataljon. Marca 1942 so ga ujeli in ga odpeljali v begunjske zapore. Od tam je moral na prisilno delo in tako dočkal svobodo, v stalnem stiku z NOG. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Matija Letik

Rodil se je pred 78 leti ob Kolpi. V letu 1941 se je vključil v delo in akcije OF. Ob koncu aprila 1942 je z mladino pomagal partizanom osvoboditi Brod na Kolpi. Potem je bil borec v Kočevskem bataljonu, Šerčerjevi brigadi, v Notranjskem odredu in pri narodni zaščiti do osvoboditve. Po činu starejši vodnik je bil dvakrat odlikovan. Po vojni je bil predan družbeni delavec. Pokopali smo ga februarja v Fari ob Kolpi.

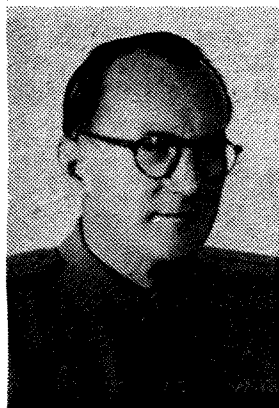

Marija Klavčič

Marca smo se na kamniških Žalah poslovili od matere komandanta Prešernove brigade Silva, 92 letne Marije Klavčič. Bila je begunka prve svetovne vojne in ena izmed prvih žrtev pregnanstva v nemška taborišča.

Elizabeta
Vrbnjak-Mira

Decembra lani je umrla partizanska mati Mira. Rodila se je leta 1904 v Kuršincih. Od junija 1943 je s hčerko organizirano delala za OF. Med drugim je bila predstavnica AFŽ za naselje Kuršinci. Njen dom je bil zatočišče aktivistov in partizanov. Decembra 1943 sta morali v ilegalo. Leta 1944 so ju ujeli. Hčerko so internirali v nemško taborišče, sama pa je trpela po raznih zaporih do konca vojne.

Ljudevit Žiger-
Perun

Sredi decembra lani je umrl tovariš Ljudevit, v Gorenjskem in Kokrškem odredu znan pod imenom Perun. Rodil se je leta 1900 v Središču ob Dravi. Leta 1941 je padel v ujetništvo. V taborišču je bil skupaj z dr. Jožetom Potrčem in pod njegovim vodstvom so tam organizirali politično delo. Septembra 1942 so ga izpustili in takrat se je povezal z OF. Decembra je s sinom odšel k partizanom na Gorenjsko. V 1. bataljonu Gorenjskega odreda je postal najprej politdelegat, potem pa četni politkomisar. Aprila 1944 je bil imenovan za namestnika politkomisarja 4. ali manevrskega bataljona GO. Junija so ga prestavili v odredni štab za vodjo administracije. To je bil tudi v Kokrškem odredu od konca avgusta 1944 do konca vojne.

Dokumentacijo obeh štabov je vodil nadvse vzorno. Še pred kapitulacijo Nemčije je postal komandan Bistrice v Rožu. Veliko je pripomogel pri zasedanju Celovca, kamor je kot prvi prišel Kokrški odred že 8. maja 1945. Perun je potem uspešno opravljal svoje delo v komandi Koroškega vojnega področja vse do umika. Predal se je političnemu in organizacijskemu delu. Prejel je šest odlikovanj.

Ema Tomažič

Na piranskem pokopališču smo se za vedno poslovili od tovarišice Eme iz Portoroža. Za NOG je veliko prispevala v raznih akcijah OF, predvsem pa je bila hrabra obveščevalka in iznajdljiva pri zbiranju materiala v enote NOV. Delala je v Gorici, Štandrežu in okolici. Po osvoboditvi je aktivno delala na družbenopolitičnem področju.

Angela Grabnar

Bila je članica ZB Rožna dolina. Pokopali smo jo lansko jesen na viškem pokopališču. Med vojno je na svojem domu nudila zatočišče ilegalcem in stala ob strani svojemu možu, ki je bil aktivist. Svojim hčeram je pomagala pri mladinskem delu. Po vojni je sodelovala v organizaciji AFŽ.

Martin Božič

Marca lani smo se na pokopališču v Podbočju poslovili od tovariša Martina iz Prušnje vasi. Kot borec prostovoljec je sodeloval v borbah leta 1918/19 za našo severno mejo. Od začetka leta 1942 je bil povezan s prvimi organizatorji OF na območju Prušnje vasi in okolice. V maju je bil za prišežen v vaško zaščito in imenovan v vaški odbor OF. V sestavu terenskih aktivistov vzhodnega dela Gorjancev je deloval za NOB vse do osvoboditve. Bil je odlikovan z medaljo zasluge za narod.

Albina Krištof

Od nje smo se poslovili januarja letos na viškem pokopališču. Njenega moža so julija 1942 odgnali v internacijo. Kot ujetnik belogardistov je padel mučeniške smrti 5. maja 1945 na Turjaku. Tovarišica Albina je aktivno delala v organizaciji OF. Tudi 17-letni sin je odšel k partizanom. Po vojni je bila v več organizacijah: ZB, OF, RK. Za delo med vojno so jo odlikovali.

Alojz Kranjc

Rodil se je leta 1905 v Postojni. Z NOG je začel sodelovati leta 1942. Vozil je material za prvo tiskarno v teh krajih. Prevažal je vse, kar je bilo potrebno za NOG, zlasti pa sol za 9. in 7. korpus NOV. Odlikovali so ga z medaljo zasluge za narod. Pokopali smo ga v Postojni marca letos.

Andrej Jurca

Na Bledu smo pokopali upokojenega oficirja Andreja, rojenega pred 57 leti v kmečki družini v Zaklancu. Med partizane je odšel že aprila 1942 in sicer v Dolomitski odred, pozneje pa v Šerčerjevo brigado in enote 7. korpusa. Po vojni je služboval v Beogradu in Ljubljani. Bil je poveljnik paznikov na Dobu pri Mirni. Za svoje delo je prejel več priznanj in visokih vojaških priznanj.

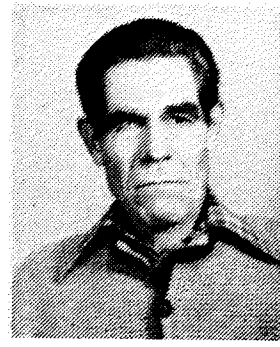

Alojzij Lakota

Na pokopališču v Ilirski Bistrici smo se januarja poslovili od aktivista in borca iz leta 1942 Alojzija Lakote iz Zarečja pri Ilirski Bistrici. Skupaj z dvema sinovoma je odšel k partizanom in se boril v 15. brigadi do osvoboditve. Pokojni Alojz je bil dolgoletni predsednik KO ZB in družbenopolitični delavec na vasi. Prejel je več partizanskih odlikovanj.

Franc
Paternoster

Januarja so na Bledu pokopali tovariša Franca, rojenega v Polju pri Ljubljani. Za OF je začel delati že leta 1941, v NOV pa je stopil maja 1942. Bil je borec Tomšičeve, nato 9., 8. in 13. brigade. Imel je čin starejšega vodnika. Prejel je več odlikovanj.

Edvard Marušič

Rodil se je pred 54 leti v Opatjem selu občina Nova Gorica. K partizanom na Krasu je odšel 1. septembra 1942. Boril se je v Kosovelovi brigadi, Južnoprimorskem odredu in Bazoviški brigadi. Bil je politkomisar čete in dvakrat odlikovan. Po osvoboditvi je bil demobiliziran s činom podporočnik. V Kočevju je delal v družbenih službah. Bil je invalid. Umrl je februarja letos in smo ga pokopali v Kočevju.

Albin Kofol

Februarja letos smo se na pokopališču Podloka pri Črnem kalu poslovili od tovariša Albina iz vasi Kortine. Takoj po 2. svetovni vojni je kot revolucionar in aktivist formiral 1. rajon OF za območje Rižane. Med NOB je opravljal odgovorne naloge v NOO in v komiteju KP. Kot borec za delavske pravice je užival polno zaupanje v svojem delokrogu.

Še o Cirilu Keržiču-Metodu

Odmev na »Za dober in pošten svet se borimo«, 14. številka TV-15

V skopih obrisih ni moč govoriti o Cirilu Keržiču-Metodu, vendar bi rad z drobceno izkušnjo, ki pa veliko pove, povedal, kako tuja je bila tovarišu Keržiču vojaško-politična birokracija, dogma, togost! Vse, kar mu je bilo zaupano, je reševal kot človek – humanist, a vendarle skrajno odgovorno in resno.

Ne krajšajte in ne spreminjajte vsebine, ker je že tako malo prostora za vse, kar bi želel povedati:

Skoraj otrok sem postal kurir štaba Triglavske divizije, star štirinajst let, saj sem bil v narodnoosvobodilni vojski že od 7. februarja 1943. Bil sem celo zaprt v Coroneu v Trstu. Prav slednje me je v začetku oktobra 1943 privedlo v štab divizije.

V oktobru 1943, po prvi nemški hajki v septembru, je mnogo naših ljudi dezertiralo ali pa se razhajkalo. Zato je primanjkovalo borcev v operativnih enotah. Mnogi so se skušali izogniti borbam in so se držali v zalednih enotah. Tako smo morali kurirji držati zveze med brigadami in odredi širom po Primorski, Gorenjski in Notranjski, za nameček pa v že tako izjemno redkem prostem času opravljati stražarske naloge pri štabu divizije, pa tudi drugje. Vsi ti naporji so bili torej prepuščeni prostovoljcem, ki nismo poznali besede »ne«.

Po osmih dneh in nočeh brez omembe vrednega dremanja, ker spanja ni bilo, sem se po kurirskih poteh, ki so me vodile po Gorenjski, neke noči oktobra 1943 vrnili v štab divizije na Novo Oslico. Vsi kurirji so bili nekje na poti, v bližini ni bilo nobene druge partizanske enote, z nočjo pa so okrog Sovodenj prikolorirali še belogardisti. Kljub pritoževanju pred komandirjem zaščitne čete Stanetom, sem moral na »mrtvo stražo« – češ da le za pol ure in da me nadomestijo takoj ko se kakšen kurir vrne. Tiste pol ure se je po stari partizanski navadi spremenilo od nekaj pred polnočjo do blizu tretje ure zjutraj. Dežurni ob kontroli ali zamenjavi me je hotel razorožiti za dokaz popolne nebudnosti. Opazil sem, da sem zadremal. Mislil je, da ga je sovražnik zaradi moje nepazljivosti ranil v nogo. Hkrati je začel vpiti, da so Nemci ali belogardisti.

Tako sem sredi noči »vrgel« iz hiše štab divizije, nekateri so prileteli celo v spodnjicah. Razorožili so me in zastražili.

Za vse, ki so zaspali na straži, so bile namenjene strožje kazni. Naglo sodišče je hitro ukrepalo, nekaj minut. Največ in najmanj, kar je obsojenec lahko pričakoval, je bila smrt z ustrelitvijo.

Ciril Keržič-Metod je bil kot komisar Triglavske divizije v mojem primeru predsednik naglega vojnega sodišča štaba divizije. Osebnost me ni poznal, ker ni bil iz naših krajev, skupaj pa smo bili komaj tri tedne.

Razumljivo je, da je bil tovariš Ciril upravičeno razburjen. Že tako obilici skrbi, se mu je zdaj pridružil še nočni alarm, laže ranjeni tovariš – borec, speč stražar in pred sovražnikom nezavarovan štab divizije. Z namrščenim obrazom in sikajoč od jeze je rekel samo tole: »Veš, kaj si zaslužil?« Nisem mu odgovoril ne z »da« in ne z »ne«. Nekaj časa sva se gledala iz oči v oči, potem pa je nadaljeval: »... da te ubijemo kot mačka.«

To so bile edine besede, spregovorjene na Novi Oslici, na tem vojaškem sodišču pod predsedstvom tovariša Keržiča.

Prepričan sem bil, da je razsodba dokončna, smrt. Posebno še, ker sem bil tudi po sojenju zastražen. Ker se nisem čutil prav nič krivega, sem razmišljal, kako bi pobegnil. Čez nekaj ur je prišel k meni komandir štabne čete Stane in tiho rekel: »Veš, razložil sem jim vse okoliščine! Zahteval sem, naj dajo še dodatne kurirje. Pomagalo je tudi to, ker si eden najmlajših prostovoljcev in hkrati eden izmed najstarejših partizanov po »stažu« tod okrog. Za kazen in kot opozorilo drugim, da se kaj takega ne sme dogajati, te pošiljajo nazaj v 3. bataljon Vojkove brigade. Tu imaš spremno pismo, rešen si najhujše kazni, ki bi te lahko doletela.«

Vsekakor je bila Kržičeva beseda kot predsednikova zadnja in lahko rečem, da mi je podaril življenje.

Decembra 1943 sem bil spet poslan v zaščitno četo štaba 31. divizije. V Planini pri Cerknem je tovariš Ciril Keržič-Metod v navzočnosti ostalih članov štaba divizije ob pregledovanju moje karakteristike dejal: »Glej, tako dobrih karakteristik iz brigade pa ni bil nihče deležen. Zanesljiv, vesten, povsod prvi, hraber in iznajdljiv, eden najstarejših prtizanov po stažu, a hkrati najmlajši po letih. Take potrebujemo! Zavedaj

se, da smo izbrali iz vseh treh brigad tri zares izjemne, najboljše – takšne, ki se nanje lahko zanesemo. Kako, da nisi član SKOJ?« Začudim se in odgovorim: »Ne vem, kaj je to SKOJ in zakaj nisem član?« Tovariš Keržič nadaljuje: »No, vidite, od 7. februarja 1943 je partizan, prostovoljec, tolikokrat pohvaljen, pa ni v SKOJ!? Že po tem se vidi, da politična linija navzdol do čete in borcev šepa. Le čemu imamo vso organizacijo, komisarje in politične delegate. Takoj ga sprejmite v SKOJ!«

Dne 3. januarja 1944 me je, tudi na predlog Cirila Keržiča-Metoda, ali štaba 31. divizije poslal na podoficirski tečaj v Cerkno.

Dne 27. januarja 1944, vsaj tako sem slišal, se je prav Ciril Keržič-Metod prvi znašel in ukazal našim minometalcem v Čeplezu, naj z granatami zasujejo Cerkno – z namenom, da preplašijo Nemce, ki so pobijali po Cerknem. Nemci so se res prestrašili in odšli proti Želinu. V Cerknem je bilo tedaj ob vdoru Nemcev po hišah ali drugače zasačenih borcev in bork več kot tristo. Ko bi Nemci imeli čas in bi pregledovali cerkljanske hiše, bi bila to ena največjih tragedij med narodnoosvobodilnim bojem, ne le v Sloveniji, verjetno tudi v Jugoslaviji. Zato bi bilo dobro to Keržičevo pobudo dokončno preveriti in priznati.

Iz teh skopih spominov je jasno, da je bil tovariš Keržič izredno strog, skoraj fanatični divizijski poveljnik, komisar – pri razsojanju in kljub izrečeni pretnji ter skoraj divjemu sovraštvu za vse, kar je oviralo narodnoosvobodilni boj, pa je imel globok posluš za – človeka. Ni bil maščevalen, znal je grajati, znal je tudi nagraditi, pohvaliti. Bil je hraber, dosleden, iznajdljiv – ne le kot komisar divizije, če je bilo treba, je bil tudi operativec, komandant, čeprav to ni bila njegova naloga. To pa so lastnosti le pravega ljudskega borca od nog do glave.

VALENTIN TRATNIK, Sp. Idrija

O tiskarni 7-A

Odmev na »V partizanski vasi Rudnik«, 20. številka TV-15

Dolžnost mi veleva, da se oglasim na članek v vašem listu, ki ga je napisal tovariš Silvo Teršek.

V tiskarni 7-A, ki jo je vodil Rudi Snoj-Domen, sem bil tudi jaz – od pomladi do jeseni leta 1944, ko sem odšel v centralno tehniko na Dolenjskem. Zagotovo se me spominjajo preživeli tovariši iz te tiskarne! Prepričan sem, da skupaj z njimi čutim trpko bolečino ob spominu na mrtve tovariše. Bili so mladi, polni življenja in pripravljeni za domovino žrtvovati vse. Z besedami se ne da opisati hrepenenja po zmagi in svobodi, ki je odsevala v njihovih očeh. Vsi smo bili kot eden. Delali smo in čakali. Borili smo se. Vsi nismo dočakali svobode.

Za tragični dogodek sem zvedel šele na Dolenjskem. Predno sem odšel tja, bilo nas je dvanajst, sem vse narisal na velik karton. Vodja tiskarne Domen je napisal nekaj partizanskih pesmi in potem smo jih, zvite v rolo, poslali po kurirju na Štajersko. Ne vem, ali je karton ohranjen.

Naj povem, da je bila tiskarna 7-A nad vasico Rudnik, sredi čistine, porasle z nizkimi borovci. Bila je zelo dobro skrita. Imela je dve zemljanki. Kakšnih deset metrov stran je bila kuhinja s pogradi za druge tovariše. Nekaj dlje od nas pod hribom je bilo skladišče za papir in ostalo.

Kadar so bili Nemci okoli in okoli nas, smo zapustili tiskarno in se v tistem majhnem krogu umikali. Sreča in previdnost sta bila edina vodnika v tem kraju. Takrat smo se umikali pod bližnji hrib. Vodja tiskarne Domen mi je rekel, naj vzamem s seboj še dva tovariša in da naj grem pogledat na vrh hriba, kje so Nemci. Ko smo prišli tja, nas je že čakal belogardist. Ležal je za skalo z mitraljezom. Ko je vžgal po nas, smo šli na drugi hrib. Zadet ni bil nobeden. Na smreko je bil nataknen listek z napisi »ušivi banditi«, »izogibajte se naših brzostrelk«, »Heil Hitler«, »smrt komunizmu«.

Spominjam se, bilo je nekega dne. V zemljanko je pogledal fant. Kakih osem let je imel. Z njim je bila šestletna punčka. Zadržali smo jih toliko časa, da smo se pomenili, kaj bi. Domen, Vida in jaz smo vzeli puške, da bi jih zastrašili, pa pero in papir. Z otrokoma sta bila še stara ženica in stari mož. Peljali smo jih v kotanjo. Domen je zapisal njihova imena in naslove bivališč. Potem smo jih zastrašili. Da ne smejo o tem,

kar so slišali, črhniti niti besedice in da jih čaka stroga kazen, če bodo prekršili dogovor. Mož in ženska sta se pod to listino tudi podpisala. Še posebno smo jima naročili, naj pazita na otroka in da ju morata imeti pod stalno kontrolo. Prepričan sem, da ti niso izdajali. To listino smo poslali na Štajersko.

Danes se spominjam le nekaj imen iz te tiskarne: Domen, Vido, Bertl, Franci, Lado, Roman, Živko, Maks ter Pikco in Vejco. Tako smo jih klicali.

Poseben odstavek moram posvetiti našemu Krtu, junaku in velikemu revolucionarju iz vasi Rudnik. Kar je on naredil za nas in revolucijo, ne bomo mi, ki smo ga poznali nikoli pozabili. To je bil oče revolucije tega kraja. Mislim, da zasluži doprtni spomenik pred osnovno šolo v Rudniku z njegovim imenom.

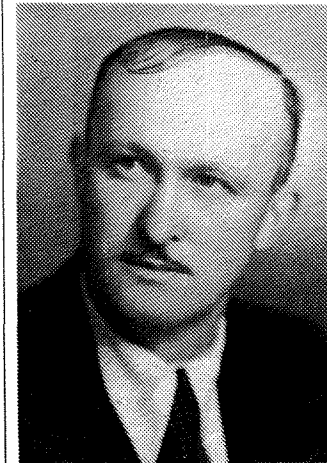
Ivan Požgaj-Rabo

Sedemdeset let Alojza Marovta

Kjerkoli je družbeni trenutek zahteval njegovo navzočnost, je bil vselej – mož dejanj

Ob vznožju gorskega hrbta, v Podvrhu 115 pri Bralslovčah, leži domačija Marovtovih. Že od nekdaj je bila daleč naokrog znana kot napredna savinjska hmeljarska kmetija, v letih 1941–1945 pa si je pridobila še pomembno priznanje »prag v partizanske Dobrovlje«. Prenekateremu naših je omogočila stik z bojnimi enotami, zgoraj, v hribih.

Vseh šestero otrok, sestra in pet bratov, je – vsak s svojstvenimi žrtvami – prispevalo svoj delež v narodnoosvobodilnem boju. Ladislav Marovt-Rus, komunist, član SKOJ in KPS že pred drugo svetovno vojno, je 13. julija 1944 umrl junaške smrt, zadet od rafalov nemške zasede v goriških Brdih; bil je sekretar OK KSP za Brda. Brata Jožeta so zaklali ustaši; spomladi 1944, v okolici Žumberka.

Alojz Marovt, kmet-partizan

Da je bila domačija Marovtovih ravno zavetje rodoljubom in borcem v usodnih letih 1941/45, gre nemajhna zahvala Alojzu Marovtu, ki te dni – rodil se je 21. junija 1909 – praznuje sedemdesetletnico svojega rojstva. Tudi sam je odšel med borce, v hribe. Bil je v 3. VDV brigadi, od 22. maja 1944 do 9. maja 1945. Po osvoboditvi je bil med drugim izvoljen v Občinski ljudski odbor Celje – okolica in Občinski ljudski odbor Zalec. Kjerkoli je družbeni trenutek zahteval njegovo navzočnost, je bil vselej – mož dejanj.

Raziskovalcem predvojnega naprednega delavskega gibanja ter narodnoosvobodilnega boja 1941/45 nudi Alojz Marovt ves povojni čas dragocene podatke »iz prvih ust«. Je odkritosrčen, resnicoljuben in zanesljiv.

Ob visokem jubileju mu številni partizani – borci, tovariši, prijatelji in znanci širom po Savinjski dolini pa še dlje v svobodni domovini, čestitajo in žele še mnogo, mnogo zdravja in zadovoljstva polnih let.

Jaka Slokan, Ljubljana

Izplačilo dobitkov zastara v 60 dneh od dneva objave žrebanja, to je 20. avgusta 1979.

Komandant Miha

Skoraj tri desetletja je minilo, da so Notranjci, predvsem tisti iz okolice Cajnarjev, zvedeli za zadnje poglavje iz življenja njihovega domačina Franceta Korošca-Miha. Posredoval nam ga je Maks Zadnik v monografiji Istrski odred, ki jo je napisal leta 1975 in še bolj podrobno v TV-15 z dne 21. decembra 1978. Šele sedaj je bil krog sklenjen. Vsi, ki smo Franceta poznali, posebno pa še njegovi domači, smo zato Zadniku hvaležni.

Južni Primorci, posebno še Brkinci so spoznali Miho samo kot komandanta Istrskega odreda, ki je padel 12. 12. 1943 v Pregarju. Dogodek je takrat tam daleč naokrog odmeval prav žalostno. Brkinci pa še danes ne vedo o padlem komandantu kaj več, kot samo za ime Miha. Niso vedeli, da je pri njih padel prvoborec iz Notranjske. Zato sem se namenil, da nam osebno in življenje Franceta Korošca in do sedaj samo njim poznano njegovo smrt združim in opišem v celoti, da ne bo partizanski junak in sin Notranjske – Miha – primer usode tistih, o katerih premalo vemo, da torej ne bo doživel usode neznanega junaka. V njegov grob so namreč Pregarčani položili steklenico z listkom, na katerem je pisalo samo ime Miha.

Miha je bil za vse borce in Notranjce, ki so ga poznali, markantna osebnost narodnoosvobodilnega boja, če ne celo najbolj pomembna v predelu širše okolice Cajnarjev, to je v tem predelu Notranjske. Bil je eden tistih, ki je zaradi zahtev časa pustil koso in plenkačo, ju zamenjal s puško in bombo, da bi pomagal graditi drugačen svet. Za svoj narod pa je dal več kot mnogi drugi, dal je življenje. Osvobodilni boj in socialna revolucija sta postali njegova usoda. Zrasel je iz zdravnih ljudskih globin in brez vojaških akademij in šol postal odličen vojak posebej še zato, ker ga je narava obdarila s hrabrostjo in preudarnostjo.

Korošček, to je Reparjev France je bil doma iz zaselka Reparje, ki še danes šteje samo dvoje hiš, naslonjenega na breg ob robu gozda pod znano Okroglico, ki je bila leta 1941 zorno mesto puntarskih prebivalcev okolice Cajnarjev, ki so oddaljene kakšnih deset kilometrov od Cerknice pod Vidovskimi hribi. Rodil se je 23. septembra 1914. leta kmetu Jožetu Korošču in materi Marjani. Bil je peti otrok po vrsti in četrti med petimi sinovi in štirimi sestrami. Letos bo torej preteklo 65 let od njegovega rojstva. Da bi razumeli, kaj je Franceta privedlo v vrste narodnoosvobodilnega boja, moramo spoznati njegovo mladost in življenje pred vojno. Kakšno je bilo?

Korošček, po domače Reparjevi, so bili znani kot poštena in spoštovanja vredna družina, posebej še oče Jože. O velikosti njihove domačije največ pove podatki, da so običajno redili okrog 5 glav živine, gozd pa jim je omogočal še kolikor toliko znosno življenje. Narava je bila z njimi pozimi surova in trda, poleti pa mehka in dobra. Taki so bili tam tudi ljudje. Sicer pa itak pravimo, da živijo v hribih dobri ljudje. Bili so zvesti zemlji, kakršna je pač bila. Trmasto so se zagrizli vanjo, jo prepojili z znojem, kot že stoletja pred njimi njihovi dedi in pradedi, ki so to držali gozd.

Dobro vzgojen v urejeni družini, ne ravno v revščini, je preživel otroška leta kot večina otrok na kmetih in se počasi med igro in delom privajal trdemu kmečkemu delu; pasel je živino, raziskoval okolico, predvsem gozd, se veselil pomladi ter hodil v nad štiri kilometre oddaljeno šolo k Sv. Vidu (sedaj Zilce). Ta mu ni delala težav, ker je bil bister in marljiv. Oče in taka mladost sta mu privzgojila pravičen odnos do dela in pošteno pridobljenih dobrin. Oče je v njem videl kmeta, ki mu bo brez skrbi zapustil kmetijo. Tudi sam si je to želel. Prijal mu je vonj po zemlji in še posebno po smrekah in hojah. Zato je čedalje rajši opravljal gozdna dela v domačem gozdu in postal odličen tesač in tesar. Garaško življenje so mu lajšali lepi odnosi v družini.

Ob delu in dobri vzgoji so se mu kmalu začele kazati osnovne črte njegovega značaja. Vrstniki in tudi drugi so ga cenili, a ne brez vzroka. Če je bil beseden, jo je držal in odločno vztrajal pri svojih stališčih in se ni obračal po vetru. Vsakomur je povedal v obraz, kar mu je šlo. Sicer pa je bil miren in resen, kar mu je dajalo videz starejšega, kot je bil. V bistvu je bil mehak in dober, čeprav mu tega na zunaj ni bilo videti. Sovražil je krivico, prizadevano komurkoli. Prav zato je stremel k pravičnosti. Prepričan in pretepen s fanti se je izogibal, kolikor se je pač dalo. Brat Tone pravi, da so ga le dvakrat uspeli izzvati, toda, takrat je pokazal, kdo je. Zato so fantje do njega čutili veliko spoštovanje. Ni bil ženskar, a je rad in tudi dobro plesal. Pravega dekleta pa še ni imel izbranega.

Cenil je estetske vrednote ter jih užival, kolikor je bilo v tamkajšnjem okolju in tedanjem času možno. Z veseljem se je vključil v igralsko družino, ki jo je okrog sebe zbral učitelj Jezeršek in skupaj z njo pridno nastopal. Razumljivo je, da so igrali ljudske igre, kot je Deseti brat, v katerem je igral naslovno vlogo, Domen, Vrnitev in še druge.

Poniževanji ni mogel prenašati, kar je kazalo na njegov svobodoljubni duh. Prav zato ni trpel nadutosti oficirjev v stari jugoslovanski vojski. Značilen zanj je dogodek, ki ga je doživel med služenjem kadrovskega roka v Banjici, kjer je bil radiotelegrafist v 18. pešpolku. Ko je ob neki priložnosti njegov komandir voda le šel predaleč, ga je naš France prijel in vrgel po stopnicah. Zaradi tega je moral presedati enomesečni zapor.

Reparjevi so priznali oblast, kolikor so jo pač morali. Razumljivo je, da niso bili naklonjeni nobeni politični stranki, ki je bila na oblasti. Pri zadnjih državnozborskih volitvah decembra 1939, ki sta jih razpisala Stojadinović in Korošec, vseh šest moških ni šlo na volitve. Kot marsikomu jim tudi opozicijski Maček ni šel v račun. Zgodovina jim je dala prav. Če so se že šli volitve, naj vidijo, kaj delovni ljudje mislijo. S tem so tudi oni prispevali, da Stojadinović z uvajanjem fašizma s svojo barvo ni uspel.

Ce ni drugače kazalo, so se tudi upirali. Poglejmo primer, kako je svoj čas v zani pomembnem trenutku reagiral najmlajši Korošec – Tone, danes polkovnik v pokoju. Še kot mlad »smrkavec«, ki je komaj odrasel šolskim klopem, je samo zaradi matere šel k tisti »obvezni« spovedi. Pa je prišlo tako, da ga je kaplan Pezdir, kasnejši organizator in vodja bele garde, začel spraševati stvari, ki se spovedi prav nič ne tičejo. Ker je bil kaplan tukaj nov, je vprašal najprej, čigav je. Ko je to zvedel, je postal pozoren in še vprašal, če so šli moški iz Reparjev volit. Da ne bo nesporazuma: napisal sem voliti ne moliti, kot bi morda kdo pomislil. Tone, tedaj še Tonček, je preprosto odgovoril, da ne ve, kar pa ni držalo. Takoj, ko se je vrnil domov, je dejal očetu, da ne bo šel nikoli več k spovedi in razložil zakaj. Mati je sicer nekaj godrnjala, a ker je tudi oče pritegnil Tončku, ni bilo več kaj razpravljati. Ze tedaj se je kazal v njem uporniški duh pradedov, ki so svoj čas videli že Turka v teh krajih. Ta duh se je odražal v njih v času narodnoosvobodilne vojne.

Lahko rečem, da je bil France nemiren duh in iskal smisel svojega prizadevanja in odgovore na razna vprašanja. Pomagal si je kot je vedel in znal. Odgovore je v začetku iskal predvsem v knjigah, ki so mu pač takrat tam bile na voljo, in bral, kolikor je le mogel. Največ so bile to zgodovinske knjige. Pozimi, ko čas ni toliko priganjal, je doma organiziral nekakšno kolektivno branje. Vse njegove sestre so namreč lepo brale in je zdaj brale ena, zdaj druga, vsi ostali pa so poslušali.

(Se nadaljuje)

V srcih: »Viva la republica!«

Benicasim.

Dne 15. aprila 1938 so fašisti prodrli do morja v Vinaroz in konice napada usmerili naprej proti jugu. Namen je bil osvojiti Levante z Valencio. Za mestom Benicarlo jih je ustavil močan odpor branilcev. Sledili so ostri in dolgotrajni boji, predvsem v plinskih predelih Levanta, daleč od ljudskih bivališč. Benicasim z vojaškimi bolnišnicami in Castellon de la Plana je sovražniku uspelo zavzeti šele junija.

Dan začnemo zgodaj. Ustavimo se pred vilo, v kateri so se zdravili naši ranjenci. Tu so bili Kosta Nadj, Stane Bobnar, Aleš Bebler-Primož.

Lepa je pot proti Valencii. Milijoni oranževcev, bogato cvetočih v aprilu, novembra pa polni sadežev, dajejo enolični pokrajini svojevrsten čar.

»Rad imam to razkošje Španije,« reče Ivan Lenardič. »In nič manj tiste z razbitimi grapami, ki ne rabijo ničesar. Rad jo imam zaradi včeraj in danes. Tudi zaradi deklet, ki smo jih spoznali. Privlačne so te španske muchache.«

O Špancih, čudovitih ljudeh, govori Vladislav Makuc. Spominja se flamenga. Pravi, da je v njihovih pesmih in plesih duša tega naroda. Niso izraz veselja, so resna izpoved. Človek iz ljudstva, Španec, je obremenjen s pezo preteklosti. Je vase obrnjen, molčeč. Vroča kri Latinca vzkipi le v določenih trenutkih, a takrat s silovitostjo, ki prihaja iz njegove biti. Je Don Kihot in Sančo Pansa. Svobodoljubljen in ponosen je do skrajnosti.

»To ljudstvo se je upiralo vsemu, kar je bilo vsiljeno,« nadaljuje tovariš Makuc. Bili so edini, ki so se kot narod zoperstavili okupaciji Napoleonovih vojsk.

»So še spomini?«

»Kdo bi lahko pozabil toplo dobrodoščilo, spremljano s ploskanjem, jerbasa pomaranč! Spominjam se, kako smo domačinom pomagali obirati olive. In značilnih mehov za vino in kresilnikov. Ali veste, da Španec nikoli ne prižiga cigaret, le nudi jih? V njegovi krvi ni, da bi služil. Ko smo

odhajali v boj, so matere jokale, kot da izgubljajo sinove. Sprejeli so nas za svoje. Čeprav preprosti ljudje, nezobraženi, so čutili, da jim hočemo pomagati. Vedeli so za bedo, ki jo nosi fašizem in da se vojaki republikanske vojske borijo za človeka do stopnje življenja.«

Ob tem je treba še nekaj zapisati: mednarodne brigade so bile simbol mednarodne solidarnosti in so se odlikovale na marsikaterem bojišču, toda – breme boja je slonelo na španski republikanski armadi... na teh dobrih ljudeh. Trpeli so še dolgo.

Valencia. Mesto razkošnih palač in prekrasnih ulic z nasadi je bilo zadnje pribežališče republikancev.

Domov so se vrnili vsi, z izjemo šest tisoč borcev iz fašističnih in nedemokratskih držav, tudi iz Jugoslavije, ki jih ni sprejel nihče. Majhno število teh je odšlo v Sovjetsko zvezo in le nekaterim se je uspelo odzvati vabilu Mehike. Večina je končala v francoskih taboriščih. Bolj od žice in slabih življenjskih pogojev so bile boleče vesti s španskih bojišč: poskusov republikancev, da bi rešili republiko, je bilo vedno manj.

Valencia je padla 30. marca 1939.

Diktatura v Španiji je prekinila demokracijo, na udaru je bila zdaj Evropa.

»Kako je potekala operacija umika?«

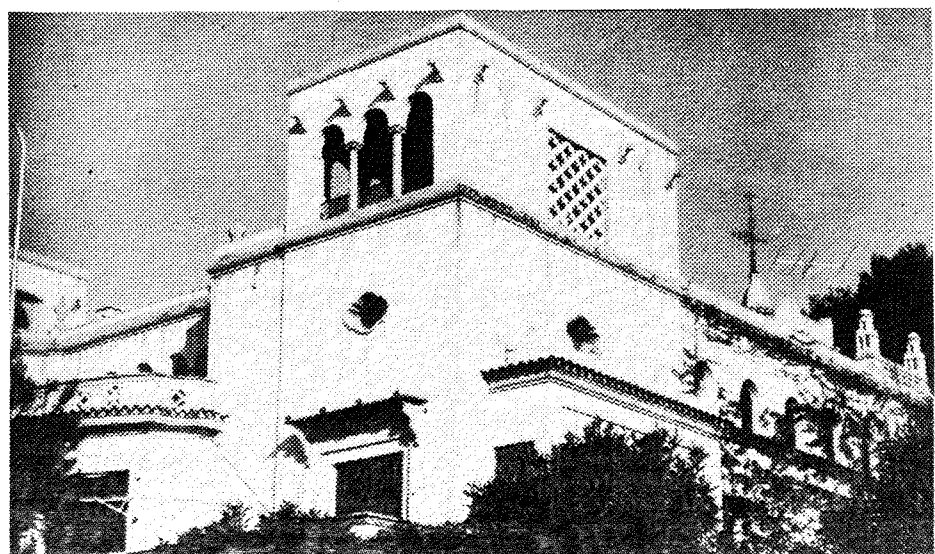
»V noči 18. januarja 1939 smo se s tovornimi ladjami pod tujo zastavo, skriti in stlačeni v podpalube, iz Valencije odpeljali proti Barceloni,« pojasnjuje Ivan Lenardič.

Pluli so tik ob obali. Francove ladje so patrolirale le petdeset do sto metrov daleč. Zlezel je na vrh komandnega mostu, ko ni bilo nikogar več na palubi. Gledal je morje in se z otožnim hrepenenjem poslavljaj od razsvetljenega Castellon de la Plana. Potem se je vrnil k tovarišem.

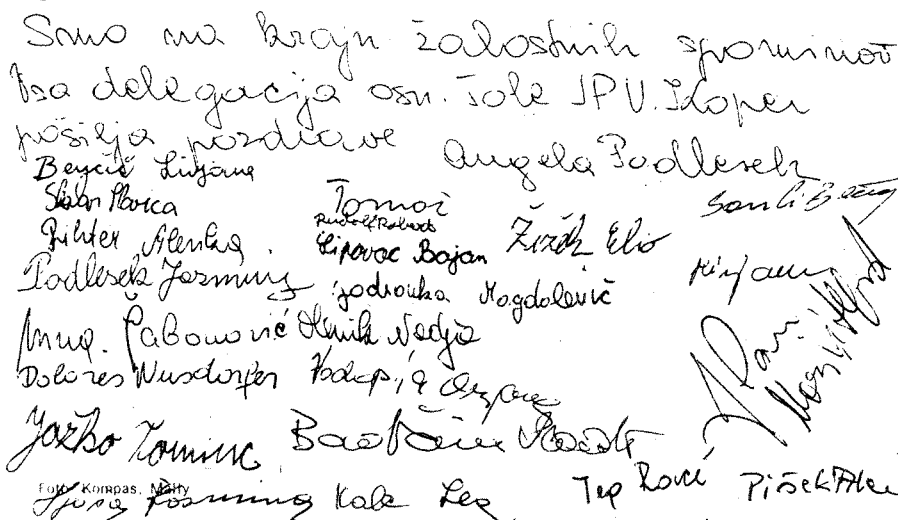
V srcih je še vedno tlelo: »Viva la republica!« (»Naj živi republika!«); navkljub Francu, ki je govoril: »Arriba España!« (»Naj živi Španija!«)

Iz Barcelone so se, razdeljeni v narodnostne skupine, odpravili v Pireneje.

(se nadaljuje)

Ena izmed vil v Benicasimu, kjer so se zdravili naši ranjenci

NA MARKOVEM HRIBU PRI KOPRU – Člani novinarskega krožka koprskе osnovne šole Pinka Tomažiča smo šli na izlet na Markov hrib pri Kopru. Smo redni sodelavci TV-15 in drugih glasil, pa pošiljam fotografijo. Jo boste objavili?

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Piše: Silvo Teršek

Mladost pod Šmarno goro

Cvetko Novak

Da, prav lahko bi se srečala na Šmarni gori, saj sem se letos že štirinajstkrat povzpel na njen vrh. Razumeti me moraš; spodaj je moja mladost. Rodil sem se v Tacnu. Sem eden izmed sinov Ivana Novaka. Očetovo življenje na tem območju pod Šmarno goro je bila ena sama revolucija, čeprav so bili tudi pred njim tu nekateri naprednjaki, ki so razvijali revolucionarno dejavnost. Mislim, da je bilo leta 1937, ko je prišel na to območje Lojze Kebe, ki je napredno gibanje samo še pospešil. V vaseh pod Šmarno goro in Rašico so začele cveteti rdeče ideje, katerih nosilci so vse bolj postajali mlajši ljudje. Organizirane so bile partijske organizacije; najprej v Tacnu, potem v Pirničah, Gamelnjah, na Brodu.

Velikokrat razmišljam o tistih časih in o ljudeh, ki so jim ohranili podobo. Eden izmed njih je bil Tine Rožanc iz Pirnič.

Bilo je to obdobje, ko je partija pridobivala na ugledu. Šlo je za Titovo partijo, organizacijo, ki ni bila več obremenjena s frakcionastvom in drugimi takratnimi 'bolezni'. Delavci in mladi ljudje v njej so bili sposobni izpeljati vsako dogovorjeno akcijo. Partija se ni več ukvarjala sama s seboj – svoj vpliv je širila med množice.

Veliko je imen, ki se jih človek mora spomniti, kadar se vrne v obdobje burne mladosti. Zajčevi – trije člani družine so kasneje padli med narodnoosvobodilnim bojem. Prav toliko žrtev sta dali Kraljičeva in Rožančeva družina...

Vsa tista predvojna revolucionarna dejavnost je ustvarjala razmere, ki so omogočile zagotoviti ilegalna stanovalništva tudi širšemu slovenskemu partijskemu vodstvu. Nenevarnost se je lahko tod organiziralo tudi državno posvetovanje vodilnega kadra Komunistične partije Jugoslavije.

S tem v zvezi je prevzel največji delež organizacijskih priprav Ivan Novak. Tudi ni naključje, da je nastala v Tacnu ilegalna partijska tiskarna. S tem v zvezi se spominjam očetovega pripovedovanja...

Luka Leskošek mu je naročil, naj poišče primeren prostor. Oče ga je našel pri Albinu Novaku. Po tistem se je tovariš Kardelj zanimal, če je bilo temu človeku povedano, kaj se lahko zgodi, če bo tiskarna odkrita. Ivan Novak o tem z Albinom ni govoril. Tovariš Kardelj je zahteval, da mu povedo, da bo strogo kaznovan, če bo tiskarna odkrita. Albina opozorilo ni zmedlo. Pristal je na že dogovorjeno. Za strah in preračunljivost na območju pod Šmarno goro ni bilo domovinske pravice. Tudi pri Jankovih ne, kjer sta ilegalno živela Tone in Vida Tomšič, in ne pri Zajčevih, kjer je živel Boris Kraigher. V hiši Mihe Novaka, je živel približno pol leta Franc Leskošek. Poleg posvetovanja komunistov leta 1939 je bila v njegovi hiši leta 1940 slovenska skopjevska konferenca.

Šmarna gora me je od nekdaj spominjala na plamenico, ki gori nad nepremagljivo Ljubljano. Razumljivo, da je pre-

dvojna revolucionarnost krajev pod njo odločilno vplivala na potek narodnoosvobodilnega boja na tem območju in v širši okolici. V prelomnem aprilskem trenutku leta 1941 naše delo ni zastalo. Organiziranost smo prilagodili razmeram, ki so nastajale. Tako je prišlo zelo kmalu do sestanka na Šmarni gori. Odločili smo, kdo bo šel med partizane in kdo bo ostal, zaradi povezave z ljudmi, na terenu. Že v maju in juniju 1941 je bilo to dogovorjeno. Potem smo začeli zbirati orožje. Ob ustanovitvi Rašiške čete smo bili vsi oboroženi. V hiši Mihe Novaka je bil sklenjen dogovor za 22. julij, ko je odšla trojka, vodil jo je Miha, na območju Pšatnika, koder je padel strel. Je bil to prvi strel na Slovenskem? To niti ni pomembno. En strel ne pomeni začetka revolucije.

Začele so se ustanovljati partizanske čete. Avgusta je bil formiran Kamniški bataljon. Nemška protipropaganda je bila velika, tudi učinkovita v tistih prvih trenutkih. Toda razmere so se postopno spreminjale v našo korist, ko so Nemci začeli izseljevati in tudi streljati talce, ko je zagorela Rašica... Ljudje so spoznali, da bomo uspeli le v skupni osvobodilni fronti, v brezkompromisnem boju.

Seveda smo doživljali tudi krizna obdobja. V prvič ustanovljenem Kamniškem bataljonu so posamezne čete doživljale tragedije; tudi zaradi izdajalcev. Eden izmed njih je bil Žnidaršič, nekdanji orožniški komandir v Šentvidu, drugi Kristan, ki smo ga imeli v Rašiški četi...

Leta 1943 se je začela pod Šmarno goro nova revolucionarna pomlad, ki je trajala do konca vojne.

★

Hotel si, da bi govoril o sebi. Jaz pa poznam preveč nepozabnih ljudi. Bil sem partizan v Rašiški četi, Cankarjevem bataljonu... bil sem in si želim, da bi tak ostal. Težko uresničljiva želja, kajne?

Ni alibija za nasprotnike

Špiro Galović, sekretar predsedstva CK ZK Srbije:

»Zveza komunistov je bila vedno za razvijanje teorije, za marksistično kritiko in boj mišljenj. Ne moti nas, da danes objavljamo svoja dela avtorji, ki so prihajali v spor z zvezo komunistov. Odločno pa se bomo zoperstavili vsakemu poskusu, da odprto ali prikrito obnavljajo tista stališča, zaradi katerih je do teh sporov prihajalo ter da se kultura in znanost uporabljata kot alibi za politično izpodbijanje samoupravljanja, enakopravnosti narodov in narodnosti, vseh pridobitev našega samoupravnega razvoja. To poudarjamo zato, ker se še sedaj občasno pojavljajo teze o dozdnevem razkoraku ali sporu političnega in kulturnega življenja. S temi tezami se želi na poznani liberalistični način zagotoviti politična imuniteta za idejno nesprejemljiva stališča.«

POLITIKA EKSPRES – 31. maja 1979

Življenje, posvečeno boju za socializem

Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal udeležencem znanstvenega srečanja »Misel in delo Borisa Kidriča« naslednje pismo:

»Udeležencem znanstvenega srečanja, posvečenega misli in delu Borisa Kidriča, pošiljam priskrbe pozdrave.

Boris Kidrič sodi v tisto skupino jugoslovanskih revolucionarjev, ki so vse svoje življenje posvetili boju za socializem. Spoznal sem ga, ko je

Sekretar IOOF Boris Kidrič bere referat (Božidar Jakac; Kočevje v noči od 2. na 3. oktober 1943)

bil komunist – ilegalec, prekipevajoč od zanosu in neusahljive energije, ki sta pritegnila vse njegove soborce in tovariše. Med najinim dolgoletnim sodelovanjem sem imel priložnost spremljati njegovo plodno delo.

S skromnostjo in požrtvovalnostjo v boju za napredne družbene spremembe v težavnih razmerah ilegale, v narodnoosvobodilnem boju in med povojno graditvijo je postal ena najvidnejših osebnosti naše partije, našega delavskega gibanja, vseh naših narodov in narodnosti.

Tovariš Kidrič je bil tudi vodilni gospodarstvenik in marksistični teoretik, ki je veliko prispeval h graditvi družbenega in gospodarskega sistema v najbolj težavnih trenutkih našega razvoja. Zato je prav, da ste organizirali to znanstveno srečanje, na katerem boste osvetlili izredno bogato dejavnost in ustvarjalnost Borisa Kidriča pri graditvi naše socialistične samoupravne družbe. Želim vam veliko uspeha pri delu.»

DELO – 8. junija 1979

Izpit zrelosti in sposobnosti

Vojo Srzentić, predsednik CK ZK Črne gore:

– Iz te velike nesreče, ki je zajela Črnogorsko Primorje, je moč izluščiti še in še naukov iz izkušenj. Toda že doslej je mogoče reči, da so samoupravni sistem, vse njegove organizacije, organi in institucije opravile v teh izredno težavnih razmerah izpit zrelosti in sposobnosti. Moral si biti tiste dni na kraju samem, pa si videl, kako so se že nekaj minut po katastrofi zbrali najodgovornejši ljudje v občini, krajevni skupnosti, kako so že v prvih urah začeli delovati štabi civilne zaštite in enote teritorialne obrambe, kako so se na kraju nesreče takoj znašli pripadniki JLA in mladine. Nihče ni šel razglašati mobilizacije, vendar so vsi ti organi in institucije začele delati. Kaže, da lahko šele v takšnih izrednih in težavnih okoliščinah do konca spoznamo moč, trdnost in vitalnost našega sistema. Šele v teh nenormalnih razmerah smo spoznali moč in sposobnost vseh teh političnih in samoupravnih organizacij in skupnosti, videli, kako močan je naš sistem, kako globlo zakoreninjen v zavesti ljudi. To je naša stvarnost, dejal bi – pogoj in nenadomestljivi način urejanja tokov življenja in odnosov med ljudmi.

KOMUNIST – 1. junija 1979

Kljub vsemu – standard raste

Zoren Pupovec, direktor zveznega zavoda za cene:

– Ne bi se strinjal s tem, da do sedaj storjeni napori za stabilizacijo niso dali tudi določenih rezultatov. Niso samo cene tisto področje, po katerem lahko ocenjujemo dosežke ekonomske stabilizacije. Na celem nizu področij smo dosegli vidne rezultate, tako na primer pri proizvodnji, produktivnosti, zaposlovanju in drugod. A tudi ko govorimo o cenah, se ne bi strinjal s tem, da »divjajo«. Res je, da je bila njihova rast bolj dinamična od pričakovane, toda – če opazujemo njihov razvoj v daljšem obdobju, pridemo tudi do pozitivnih rezultatov. Razen bolj dinamične rasti, zlasti v začetku letošnjega leta, so stopnje rasti cen v preteklem obdobju tekočega srednjeročnega plana skoraj na vseh sektorjih za polovico nižje od stopenj rasti v predhodnem srednjeročnem obdobju. Odsev tega je tudi realni standard prebivalcev, ki se je v zadnjih letih povsod po stopnji od 4 do 6 odstotkov. To so nesporna dejstva, ki govore, da naše cene niso »podivjale«.

VEČER – 9. junija 1979

Brez kazni

Podatek je uraden: vsak dan izgubi mo okoli 40 hektarjev koristnega zemljišča. Vzroki so različni – v glavnem smo krivi sami, saj največ škode naredi odpadne vode.

Slednje je bilo poudarjeno na tretjem jugoslovanskem simpoziju o zaščiti zemljišča! Ob tem je bilo še enkrat opozorjeno, da imamo predpise, v katerih je natančno predpisan način oziroma višina kazni za tiste, ki uničujejo zemljišče z odpadnimi vodami. Rečeno je bilo tudi, da so več ali manj vsi večji krivci poznani.

Ni pa bilo rečeno, a se ve: Do sedaj ni bila niti ena organizacija kaznovana zaradi čezmernega odlivanja odpadnih vod!?

SVIJET – 16. junija 1979

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG